

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

SIJAISVANHEMPIEN TUEN TARPEEN KARTOITUS

Kartoituskysely Vantaan kaupungin sijaishuollon piirissä
oleville perheille

TEKIJÄ: Iris Laukkanen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä Iiris Laukkanen	
Työn nimi Sijaisvanhempien tuen tarpeen kartoitus. Kartoituskysely Vantaan kaupungin sijaishuollon piirissä oleville perheille	
Päiväys	22.5.2018
Sivumäärä/Liitteet	47/1
Ohjaaja Johanna Komulainen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Vantaan kaupungin sijaishuolto	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä tutkittiin kyselyn avulla sijaisvanhempien tuen tarvetta sekä heidän kokemuksiaan tarjotusta ja mieleisestä tuesta. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Vantaan kaupungin sijaishuolto. Yhdessä toimeksiantajan kanssa päätettiin kyselyyn osallistuvien määrä ja päätettiin ottaa kyselyyn mukaan kaikki sijaisperheet, joihin Vantaan kaupunki on sijoittanut lapsen tai nuoren.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kvantitatiivisena eli määrällisenä tutkimuksena. Kysely tehtiin Webropol ohjelmalla ja se lähetettiin eteenpäin 151 sijaisvanhemmalle helmikuussa 2018. Kyselyyn vastasi yhteensä 39 sijaisvanhempaa, joka on noin neljäsosa niistä, kenelle kysely lähetettiin. Tuloksia tarkastelemalla saatiin vastaukset kaikkiin tutkimuskysymyksiin.</p> <p>Kyselyn vastauksista kävi ilmi, että sijaisvanhempien arjessa on erilaisia haasteita. Kuitenkin nämä haasteet ovat suurella osalla kyselyyn vastanneista samantapaisia. Eniten sijaisvanhemmat kokivat haasteita siitä, että lapsella oli vaikeuksia noudattaa sovittuja asioita. Kyselyyn vastanneilla sijaisvanhemmillä oli myös selkeitä toiveita siitä, mikälainen tuki olisi heille paras. Halutuimmiksi tukimuodoiksi nousivat esille koulutus sekä työnohjaus. Kuitenkin tarjottu ja haluttu tuki eivät kyselyn vastausten perusteella kohtaa täysin samankaltaisena sijaisvanhempia.</p> <p>Toimeksiantaja voi hyödyntää halutessaan opinnäytetyössä saatuja vastauksia parhaalla katsomallaan tavalla parantaakseen tuen tarjoamista sijaisvanhemmille. Kysely toimii myös katsauksena siihen, miten sijaisvanhemmat kokevat tällä hetkellä arjen haasteet ja tuen tarpeensa. Tämän tutkimuksen avulla sijaisvanhemmat saivat äänensä kuuluviin ja mahdollisuuden vaikuttaa heitä koskeviin palveluihin.</p>	
Avainsanat Sijaisvanhemmat, perhehoito, lastensuojelu, sijaishuolto, tuki, tarve	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author Iiris Laukkanen			
Title of Thesis Mapping of fosterparents' need of support. Survey to the families belonging to foster care of the City of Vantaa.			
Date	22.5.2018	Pages/Appendices	47/1
Supervisor Johanna Komulainen			
Client Organisation /Partners Foster care of the City of Vantaa			
<p>Abstract</p> <p>The aim of the thesis was to study foster parents' need of support and their experiences of offered and wanted support. Foster care of the City of Vantaa acts as the client organisation of the thesis. The amount of participants was decided together with the client as well as the including of all the foster parents in the City of Vantaa in the study.</p> <p>This thesis was carried out as a quantitative study. The survey was made with Webropol program and it was sent to 151 foster parents in February 2018. A total of 39 foster parents responded to the survey which is about a quarter of all the foster parents to whom the survey was sent. The answers to all of the research questions were obtained by examining the results.</p> <p>The answers showed that there were different challenges in foster parents' ordinary daily life. These challenges were quite similar among the participants. Mostly foster parents experienced challenges that involved foster children having difficulties in obeying agreements. Amongst those who answered there were specific wishes about what kind of support would be the best for them. Training and supervision showed up as the most wanted forms of support. According to the answers the offered and wanted support do not, however, meet the foster parents in the same way.</p> <p>The client organisation can use the results of this study in the best possible way to improve the supply of support for foster parents. The survey also acts as outlook over how foster parents currently experience the challenges of their ordinary life and need of support. With this study foster parents got their voices heard and got a possibility to affect the services they are entitled to.</p>			
Keywords fosterparents, familycare, child welfare, fostercare, support, demand			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	LASTENSUOJELU SUOMESSA.....	7
2.1	Asiakkuuden alkaminen lastensuojelussa	7
2.2	Sijoitus kodin ulkopuolelle	9
3	PERHEHOITO, -HOITAJAT JA TUKI	11
3.1	Perhehoito lastensuojelussa.....	11
3.2	Sijaisvanhemman tuki	12
4	SIJAISVANHEMMAKSI RYHTYMINEN	14
4.1	PRIDE-valmennus	14
4.2	Perhehoitajien toimeksiantosopimus.....	16
5	KIINTYMYSSUHTEIDEN HAASTEET LAPSEN JA NUOREN KASVUSSA JA KEHITYKSESSÄ.....	17
5.1	Traumat ja niiden oireet kiintymyssuhteissa.....	18
5.2	DDP vuorovaikutusterapia	19
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
6.1	Tutkimuksen aloittaminen.....	21
6.2	Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä	22
6.3	Tutkimuksen kysely.....	22
6.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	23
6.5	Kyselyn analysointi.....	24
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	26
7.1	Perheen lapsia koskevat tiedot.....	26
7.2	Sijaisvanhempien kokemat haasteet ja tuki.....	30
7.3	Kysymykset työntekijöistä ja yleisestä mielipiteestä.....	33
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	35
9	POHDINTA.....	38
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	41
	LIITE 1: KYSELY.....	44

1 JOHDANTO

Sijaisvanhempien tuen tarpeen kartoittaminen on tärkeää, sillä perhehoito on ensisijainen sijoitusmuoto Suomessa. Sijaisvanhemmat ovat tavallisia ihmisiä eikä heiltä edellytetä alan koulutusta toimiaukseen tehtävässä. Valmennus, johon sijaisvanhemmat ovat oikeutettuja ennen tehtävään ryhtymistä, on PRIDE -valmennus. (Perhehoitoliitto ry s.a.a.) Tämän vuoksi opinnäytetyön aihe sijaisvanhempien tuesta ja sen tarpeesta on hyödyllinen. Tärkeää on nähdä kyselyn avulla, minkälaista tukea sijaisvanhemmat ovat saaneet ja minkälaisesta he hyötyisivät parhaiten.

Opinnäytetyön aiheen tärkeyttä tuo esille myös tilastolliset luvut. Suomessa vuonna 2016 kodin ulkopuolelle oli sijoitettu yhteensä 17 330 lasta ja nuorta. Huostassa puolestaan oli yhteensä 10 424 lasta ja nuorta. (Kuoppala ja Säkkinen 2017.) Vuonna 2015 huostaanotetuista puolet oli sijoitettuna sijaisperheisiin. Näistä sijoituksista sukulais- tai läheisperheisiin sijoitettuja lapsia ja nuoria oli yhteensä 13 %. (Kuoppala ja Säkkinen 2016.)

Ennen sijaisvanhemmaksi ryhtymistä vanhemmat käyvät PRIDE -valmennuksen, jonka tarkoitus on ennaltaehkäistä sijoitusten katkeamista puutteellisen tiedon vuoksi. Tätä valmennusta on järjestetty jo vuodesta 1995, mutta pakolliseksi sijaisvanhemmaksi ryhtyville se tuli vasta vuonna 2012. (Perhehoitoliitto ry s.a.a.) Tämän lisäksi vanhemmat tekevät toimeksiantosopimuksen. Tämä sopimus on laissa määritelty ja sen tulee sisältää muun muassa perhehoitajan palkkion määrän, arvioitu kesto sekä perhehoitajan vapaista. (Perhehoitolaki 2015, § 10.) Tämän lain tarkoituksena on turvata perhehoitajana toimiminen ja jaksaminen. Kuitenkin sijaisvanhempien kanssa keskusteltaessa on käynyt ilmi, että joissain sijoitettujen lasten kanssa tulleissa tilanteissa tuki olisi hyödyllistä. Keskusteluissa on noussut esille myös kysymys siitä, miten eri tilanteissa tulisi toimia. Tästä syystä sijaisvanhempien tuen tarpeen kartoitus on tärkeä tehdä, jotta heitä pystytään auttamaan vastuullisessa tehtävässään.

Teen opinnäytetyöni Vantaan kaupungin sijaishuollolle. Vantaan kaupunki on kehittämässä sijaisperheille toimintaa ja tukea. Tavatessani Vantaan kaupungin sijaishuollon johtavan sosiaalityöntekijän keskustelimme paljon siitä, onko sijaisvanhemmilla tarpeeksi tukea arjessaan. Sijaisvanhemmille teetetyt kyselyn vastausten jälkeen Vantaan kaupunki voi miettiä, miten uudistaa toimintaansa perheiden hyväksi. On myös tärkeää kuunnella sijaisvanhempien toiveita siitä, minkälaista apua he tarvitsivat ja haluaisivat. Sijaisvanhemmille suunnatun kyselyn avulla sijaisvanhemmat saavat oman äänensä kuuluviin ja voivat vaikuttaa siihen, millaista tukea tulevaisuudessa juuri heille tarjotaan.

Valitsin aiheeksi sijaisvanhempien tuen tarpeen, koska se vaikutti mielenkiintoiselta tutkimuskohteelta. Pystyn myös mahdollisesti käyttämään tätä tietoa hyväksi seuraavissa opinnoissani ja työpaikoissani. Haluan tulevaisuudessa työskennellä lastensuojelu- ja perhetyön työkentillä. Aihe on mielenkiintoinen myös siksi, että olen itse kasvanut perheessä, jossa on sijoitettuja lapsia, ja vanhempani toimivat sijaisvanhempina. Näin ollen aiheen valinta oli helppoa ja myös keskittyminen juuri sijaisvanhempiin, koska olen tutustunut vanhempieni kautta sijaishuollon toimintaan. Koska sijoitetuista lapsista on tehty jo paljon kyselyitä ja heistä löytyy paljon tietoa, on mielestäni tärkeää keskittyä vanhempiin. On kaksi ryhmää jotka sijaisperheessä jäävät vähemmälle huomiolle, sijaisvanhemmat

ja sijaissisarukset. Omassa opinnäytetyössäni haluan keskittyä etenkin vain sijaisvanhempiin ja heidän vastuulliseen tehtäväänsä kasvattaa sijoitetut lapset.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, millaista tukea sijaisperheiden vanhemmat tarvitsevat ja milläläinen tuki olisi parasta heille. Tarkoituksena on selvittää minkä ikäisiä lapsia ja nuoria perheeseen on sijoitettu, onko perheellä tukiverkostoa ja kokevatko sijaisvanhemmat saavansa tarpeeksi tukea sijoitettujen lasten kanssa toimimiseen. Vaihtoehtoisia tukimuotoja ovat esimerkiksi puhelinyhteys, perhetyöntekijä tai koulutuspäivät. Vastausten tultua toimitan ne eteenpäin Vantaan kaupungin sijaishuollolle, jotta he pystyvät mahdollisesti entisestään parantamaan tukimuotojaan.

2 LASTENSUOJELU SUOMESSA

Lastensuojelun toteutuminen on kunnan vastuulla: kunnan tulee järjestää sekä ehkäisevää että lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua niin laajasti kuin tarve sitä edellyttää. Kunnan on järjestettävä lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua jokaisena vuorokauden aikana tarpeen edellyttäessä. Lastensuojelun tavoitteena on edistää lapsen ja nuoren kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastuussa olevia henkilöitä. Lapsen edun huomioonottaminen tulisi olla ensisijaisista kaikissa arvioinneissa sekä toimenpiteissä. Tavoitteena ovat ensisijaisesti avohuollon tukitoimet, mutta mikäli tämä ei riitä on sijaishuolto järjestettävä viipymättä. (Lastensuojelulaki 2007, § 4–11.)

Lasta on kohdeltava tasa-arvoisesti ja häntä on kuunneltava sekä annettava vaikuttaa lasta itseään koskeviin asioihin ikätasonsa mukaisesti (Suomen perustuslaki 1999, § 6). Lastensuojelussa syrjäytymistä on ehkäistävä, sillä jokaista on kohdeltava tasa-arvoisesti lähtökohdista riippumatta. Lapsia on kohdeltava yhdenvertaisesti ja jokaiselle on taattava yksilöllinen suojelu. Lapsen on myös annettava osallistua häntä koskevien asioiden päätöksiin. (Lavikainen, Puustinen-Korhonen ja Ruuskanen 2014.)

Lapsella on oikeus valtion tarjoamaan suojeluun ja tukeen, mikäli lapsi ei saa perheeltään tarvitsemaansa turvaa tai lapsen oleminen perheensä kanssa ei ole hänen etujen mukaista. Tällöin lapselle on tarjottava vaihtoehtoinen hoitomuoto lainsäädännön mukaisesti. Tällainen hoitomuoto voi olla esimerkiksi sijaisperhehoito tai sopiva lastensuojelunlaitos. Oikean hoitomuodon etsimisessä on huomioitava jatkuvuuden periaatetta lapsen kasvatuksessa. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, artikla 20.)

Laki velvoittaa turvaamaan lapsen tasapainoisen kehityksen sekä ylläpitämään läheisiä ihmissuhteita etenkin lapsen ja vanhempien välillä. Myös riittävä valvonta sekä virikkeellinen ympäristö ikätasoon nähden on turvattava lapselle. Lapsen ensisijaisia huoltajia ovat vanhemmat, mikäli he eivät kykene tehtävään voi huoltajana toimia muu henkilö, jolle lapsen huolto on annettu. Huolto päättyy lapsen tultua täysi-ikäiseksi. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983, § 1–3.)

2.1 Asiakkuuden alkaminen lastensuojelussa

Lastensuojelun prosessi käynnistyy lastensuojeluilmoituksesta. Ilmoitus tehdään pääsääntöisesti lapsen oman kunnan sosiaalitoimistoon. Kiireellisissä tapauksissa tai virka-ajan ulkopuolella tehtävät ilmoitukset tehdään sosiaalipäivystykseen tai hätäkeskukseen. Ilmoituksen voi tehdä puhelimitse, kirjallisesti tai virastossa käymällä, sähköpostilla ilmoitusta ei tule tehdä. Ilmoitusta tehdessä tulee käydä ilmi ne henkilötiedot, jotka ovat lapsesta tiedossa, syy ilmoittamiselle sekä onko ilmoitettu asianomaisille ilmoituksen teosta. (THL 2017.)

Yksityishenkilöiden lisäksi myös viranomaisilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Ilmoitusvelvollisuus on muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollolla, päivähoitolla, opetustoimella sekä kansaneläkelaitoksella. Ilmoitus on tehtävä viipymättä, mikäli viranomaistahot ovat saaneet tietoonsa,

että lapsen kasvuolosuhteet vaativat lastensuojelutarpeen selvittämistä. (Lastensuojelulaki 2007, § 25.)

Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä, mikäli havaitsee asioita lapsen elämässä, joiden vuoksi olisi syytä selvittää lastensuojelun tarve. Näitä syitä voivat olla lapsen heitteillejätto, laiminlyönti, pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö. Ilmoituksen voi tehdä myös lapsen omasta käyttäytymisestä, esimerkiksi lapsen päihteiden käytöstä tai itsetuhoisuudesta. Aina ei ilmoituksen syynä tarvitse olla lasta suoraan koskeva tilanne vaan esimerkiksi myös aikuisen päihde- tai mielenterveysongelmat. Myös perheen taloudellinen tilanne on syy tehdä lastensuojeluilmoitus, jolloin perheen taloudellista tilannetta saadaan parannettua lastensuojelullisin perustein. Ilmoitus tulee tehdä viipymättä ja riippumatta siitä, onko jokin toinen taho tehnyt jo ilmoituksen tai onko perhe jo lastensuojelun asiakas. (THL 2017.)

Kun lastensuojeluilmoitus on tullut tietoon, sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava kiireellisen lastensuojelun tarve. Ensisijaisen arvioinnin jälkeen on tehtävä palvelutarpeen arviointi, jossa selvitetään lastensuojelun tarve. Tämä arviointi voidaan jättää tekemättä silloin, kun sen koetaan olevan täysin tarpeetonta. (Lastensuojelulaki 2007, § 26.) Palvelutarpeen arviointi on toteutettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman turhaa asian venyttämistä. Arviointi on suoritettava seitsemän arkipäivän kuluttua ilmoituksen saapumisesta ja päätös on tehtävä kolmen kuukauden sisällä. Arvion tulee sisältää yhteenveto sekä mahdolliset palveluiden tarpeet, ammattilaisen johtopäätökset edellytyksistä asiakkuudelle ja asiakkaan oman näkemyksen omasta palveluntarpeestaan. Palveluntarpeen arvioinnissa tulee näkyä myös mahdollisuus omatyöntekijästä ja sen tarpeesta. (Sosiaalihuoltolaki 2014, § 36–37.)

Mikäli kiireellisen lastensuojelun tarve selviää ilmoituksen jälkeen, voidaan lapselle järjestää kiireellisesti tarvittava huolto (Lastensuojelulaki 2007, § 38). Kiireelliseen sijoitukseen voidaan ryhtyä, mikäli lapsi on välittömässä vaarassa. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi vanhempien päihtyneisyys, onnettomuus tai sairastapaus. Lapsi voi myös itse aiheuttaa kiireellisen sijoituksen tarpeen esimerkiksi omalla päihdekäyttytymisellään tai itsetuhoisuudellaan. (THL 2016a.) Kiireellisen sijoituksen kesto on 30 vuorokautta ja se raukeaa, mikäli jatkosta ei ole tehty päätöstä tämän ajan sisällä. Mikäli päätöstä ei kyetä tekemään 30 päivän sisällä, voidaan aikaa jatkaa. Syy ajan jatkamiselle on, ettei päätökseen vaadittavia lisäselvityksiä ole voitu selvittää 30 vuorokauden sisällä, tällöin ajan jatkaminen on oltava lapsen edun mukaista. Jatkopäätöstä ei voida tehdä, mikäli lapsen tilannetta pystyttäisiin selvittämään avohuollon sijoituksena. (STM 2010.)

Muussa tapauksessa lastensuojelun asiakkuus alkaa, mikäli palvelutarpeen arvioinnissa selviää, että lapsen kasvuolosuhteet eivät turvaa lapselle riittävää kasvua ja kehitystä. Lapsi voi vaarantaa myös omalla käyttäytymisellä itsensä sekä tarvita tukitoimia ja palveluita. Asiakkuus voi alkaa lisäksi silloin, kun perheelle tarjotaan palveluita ennen arvioinnin valmistumista. (Lastensuojelulaki 2007, § 27.)

Asiakkuuden alkaessa lapselle määrätään oma sosiaalityöntekijä, joka on vastuussa lapsen asioista päätettäessä (lastensuojelulaki 2007, § 13b). Asiakkuuden alussa on myös tehtävä asiakassuunnitelma. Ellei ole esteitä, suunnitelman tekoon osallistuvat sekä lapsi että hänen huoltajansa tai muu

laillinen lapsen edustaja. Asiakassuunnitelmassa tulee käydä ilmi ne asiat, joihin vaikutetaan, sekä koko perheen tuen tarve ja mahdolliset palvelut ja tukitoimet. Suunnitelmaan tulee kirjata myös aika, jonka kuluessa kirjatut asiat pyritään toteuttamaan ja se tulee tarkistaa vähintään kerran vuodessa. Mikäli lapsi on huostassa, kirjataan suunnitelmaan myös sijaishuollon tarkoitus sekä yhteydenpito läheisiin. (Lastensuojelulaki 2007, § 30.)

2.2 Sijoitus kodin ulkopuolelle

Vuonna 2015 kodin ulkopuolelle sijoitettuja oli 1,4 prosenttia eli 17 664 lasta ja nuorta. Vuonna 2015 sijoitetuista lapsista ja nuorista 53 prosenttia oli poikia. Kiireellisesti sijoitettuja lapsia ja nuoria oli yhteensä 3 733 ja huostassa 10 501. Huostassa olleista yli puolet asui sijaisperheissä, joista 13 prosenttia eli 646 lasta ja nuorta asuivat sukulaisperheessä. (Kuoppala ja Säkkinen 2016.)

Vuonna 2016 puolestaan kodin ulkopuolelle oli sijoitettu yhteensä 17 330 lasta ja nuorta. Tämä määrä on vähentynyt kaksi prosenttia vuodesta 2015. Kiireellisesti vuonna 2016 sijoitettiin yhteensä 3 529 ja huostassa oli 10 424 koko vuoden aikana. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärää lisäävät eri sijoituksien muodot. Vaikka kiireellinen sijoitus ei johda kaikissa tapauksissa huostaanottoon, sama lapsi voi silti olla saman vuoden aikana sekä kiireellisesti sijoitettu sekä huostaanotettu. Tällöin yksi sama lapsi voi kuulua kumpaakin tilastoon. (Kuoppala ja Säkkinen 2017.)

Lapsi on otettava huostaan sekä hänelle on järjestettävä sijaishuolto, mikäli lapsen kasvuoloissa on puutteita, jotka vaarantavat hänen terveyttään ja kehitystään tai lapsi itse vaarantaa itseään omalla käyttäytymisellään. Kuitenkin tähän voidaan ryhtyä vain, mikäli on huomattu, etteivät avohuollon toimenpiteet ole riittäviä tai arvioidaan sijaishuollon olevan lapsen edun kannalta paras vaihtoehto. Huostaanoton sekä sijaishuollon valmistelee lapselle määrätty oma sosiaalityöntekijä yhteistyössä muiden sosiaalityöntekijöiden tai muun lastensuojeluun perehtyneen työntekijän kanssa. (Lastensuojelulaki 2007, § 40–41.)

Lapsen ja nuoren huostaanoton täytyy olla aina lapsen edun mukaista. Sijaishuoltopaikan valinnassa täytyy ottaa huomioon myös lapsen tulevaisuus. Sen tulee turvata myös lapselle yhteydenpito läheisiin ihmisiin, jolloin paikan valinnalla ei saa yrittää estää tai hankaloittaa lapsen yhteydenpitoa esimerkiksi vanhempiinsa. Paikan valinnassa on tärkeä kuunnella sekä lapsen että hänen vanhempiansa mielipidettä, ja heidän mielipiteensä tulee käydä ilmi myös huostaanottopäätöksessä. (Räty 2004, 24–25.)

Sijaishuoltopaikan valinta tulee tehdä tarkasti ja huolellisesti lapsen edun huomioon ottaen. Paikan valinta tulee tehdä huomioiden tarpeet sijoituksen taustalla, mahdollisten tulevien terapian ja kuntoutuksen tarve sekä vanhempien halu tehdä yhteistyötä paikan kanssa. Tärkeää on ottaa huomioon myös yhteydenpidon merkitys miettiessä sijoituspaikan etäisyyttä. Samalla tulee tarkastella myös sisarusuhteiden säilymistä ja ylläpitämistä. Paikkaa miettiessä tulee huomioida sijoituksen kesto sekä lapsen oma mielipide asiaan. Tärkeää on myös miettiä sijaishuoltopaikan resurssit, millainen koulutus on sijaisvanhemmilla tai paikan henkilökunnalla sekä perheen biologiset tai muun sijaishuoltopaikan lapset. (THL s.a.a.)

Yksi sijoituksen mahdollisuus on sukulaissijoitus, joka täytyy ottaa huomioon myös sijaishuoltopaikka valitessa. Ennen sukulaissijoitukseen ryhtymistä tulee selvittää, mitkä ovat lapsen läheisten mahdollisuudet tarjota lapselle koti. (THL 2016b.) Sukulaissijoitus voidaan tehdä myös lapsen toisen vanhemman luokse, mikäli lapsi asuu erillään kyseisestä vanhemmastaan. Sukulaissijoituksen mahdollisuus voidaan jättää tekemättä, mikäli lapsen sijoituksella on kiire tai sitä ei ole perusteltua tehdä. (Lastensuojelulaki 2007, § 32.)

Muita sijoituksen mahdollisuuksia ovat erilaiset lastensuojelulaitokset, joita ovat lastenkodit, koulukodit sekä muut rinnastettavat lastensuojelulaitokset (Lastensuojelulaki 2007, § 57). Lastensuojelulaitoksien rinnalla on perhehoito ja vuonna 2012 siitä tuli ensisijainen sijoitusmuoto lapsille ja nuorille (Perhehoitoliitto ry s.a.b.). Perhehoito toteutetaan ympärivuorokautisesti esimerkiksi yksityishenkilön kotona ja sijoituksesta vastaa kunta, joka tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajien kanssa (perhehoitolaki 2015, § 3).

Vantaan kaupunki hakee perhehoitajiksi sijaisperheitä suuren tarpeen vuoksi. Perheiksi haetaan tavallisia perheitä, joilla on mahdollisuus tarjota koti lapselle. Suuri tarve olisi perheille, joilla olisi mahdollisuus vastaanottaa kouluikäisiä, maahanmuuttotaustaisia tai erityishoitoa vaativia lapsia. Erilaisia sijaisperhemuotoja ovat perinteinen sijaisperhe, jossa lapsi asuu pidempiaikaisesti ja hoito ja kasvatus tapahtuvat perheympäristössä. Vastaanottoperhe puolestaan ottaa nimensä mukaisesti lapsia vastaan, jopa lyhyellä varoitusajalla ja lapset asuvat perheessä vain vähän aikaa. Kolmas muoto on ammatillinen sijaisperhe, jossa asuu etenkin erityislapsia ja jossa on alan koulutus lasten kanssa toimimisesta. Viimeisenä ovat lomitusperheet, johon lapset menevät silloin, kun sijaisperheet pitävät lomiaan. (Vantaa s.a.)

3 PERHEHOITO, -HOITAJAT JA TUKI

Sijaisvanhemmat ovat henkilöitä, jotka turvaavat lapselle hänen tarvitsemansa turvallisen kasvuympäristön. Sijaisvanhemmuudesta voidaan käyttää myös nimeä perhehoito. Perhehoitoa voidaan käyttää sijoitettujen lasten lisäksi myös avohuollon tukitoimenpiteenä lastensuojelussa. (Perhehoitoliitto ry s.a.c.) Sijaisvanhemmaksi voi ryhtyä yksin tai avo- tai aviopuolison kanssa ja perheessä voi olla ennestään jo biologisia lapsia, mutta se ei ole välttämättömyys. Sijaisvanhempana ollaan yhteistyössä kunnan kanssa. (Perhehoitoliitto s.a.d.)

Sijaisvanhempana on myös erilaisia tehtäviä, joiden avulla täytetään sijoitetun lapsen tarpeet. Yksi sijaisvanhemman keskeisimmistä tehtävistä on antaa lapselle perusturvallisuus. Tähän sisältyy arvostus ihmisiä kohtaan, jotka tuovat turvaa lapsen elämään, ja henkinen läsnäolo lapsen elämässä. Sijaisvanhemman tulee olla valmis olemaan lapsen elämässä mukana hänen täysi-ikäisyyteensä saakka ja mahdollisesti vielä pidemmällekin. Lapsen itseluottamuksen edistäminen on myös yksi keskeisimmistä sijaisvanhemman tehtävistä. Itseluottamuksen kasvattamisen ohella sijaisvanhempien tulee tukea lasta ja nuorta hänen kasvussaan itsenäiseksi aikuiseksi. Tärkeää on myös saada lapselle ja nuorelle tunne, että hän kuuluu perheeseen. Lapsen tiedostaessa nämä asiat, voi alkaa muiden taitojen opettelu. (Valkonen 2008, 104.)

Sijaisvanhempana kohtaa myös monia asioita lapsen myötä, esimerkiksi lapset tarvitsevat terapiakäyntejä ja joidenkin koulunkäyntiä joudutaan lykkäämään. Sijaisvanhempien kärsivällisyyttä koetellaan koko sijoituksen ajan, tällöin on tärkeää, että sijaisvanhemmat pystyvät antamaan tukea ja ymmärrystä sijoitetulle lapselle. Pahinta lapselle on pelko perhehoidon katkeamisesta. Tästä syystä aikuisen on oltava tukena ja turvana ja osoitettava välittämistä, vaikka lapsi kipuillisikin henkisesti sijoituksesta ja testailisi rajojaan. Sijaisvanhempana on yhteistyössä sosiaalityöntekijöiden kanssa ja heidän puoleensa voi kääntyä ja heiltä voi kysyä ja tarkistaa itseään askarruttavia asioita. (Ahto ja Mikkola 1999, 26.)

Leena Valkosen teoksessa sijaisvanhemmat ovat pohtineet sijaisvanhemmuuden olevan vanhemmuuden lisäksi myös työtä. Työn lisäksi sijaisvanhemmat ovat kertoneet pohtivansa enemmän omia vanhemmuuden ratkaisujaan. Myös saamastaan tuesta sijaisvanhemmat ovat kiitollisia sosiaalityöntekijöille, että heihin saa tarvittaessa yhteyden eikä asioiden kanssa tarvitse olla yksin. Kuitenkin ympärivuorokautista apua toivottiin, jotta ei tarvitsisi miettiä vastaako sosiaalityöntekijä nopeasti. Joidenkin viestien vastaamiseen on mennyt työntekijöiltä pitkään, jolloin vanhempi on jäänyt yksin asian kanssa. Tukitoiveiksi oli esitetty esimerkiksi myös loma-asiat sekä ammatillista- että vertaistukea. (Valkonen 2014, 118, 130–132.)

3.1 Perhehoito lastensuojelussa

Perhehoito tarkoittaa lastensuojelussa yksityisissä kodeissa annettavaa ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa. Tämän tarkoitus on antaa lapselle mahdollisuus saada ja kokea perheessä elämisen malli elämässään, lisäksi perhehoito takaa yksilöllistä hoitoa ja kasvatusta. Perhehoidossa lapsi pääsee myös kehittämään omia ihmissuhteitaan sekä sosiaalisia taitojaan. (Ahto ja Mikkola 1999, 9.)

Lastensuojelu on tarkoituksenmukaista toimintaa, jolla turvataan lapsen hyvä kasvuympäristö sekä tasapainoinen kehitys. Lastensuojelu valvoo, että vanhemmat tai huoltajat huolehtivat lapsen kasvusta ja kehityksestä. Lapsen vanhemmat tai huoltajat ovat vastuussa lasta koskevista päätöksistä ja siksi viranomaistenkin tulee ottaa tämä huomioon myös päätöksiä tehdessä. Lastensuojeluun kuuluu myös ennaltaehkäisevä lastensuojelu, jolla mahdollistetaan se, että lapsi saa asua vanhempiensa luona ja sinne järjestettävä tuki ja apu ovat mahdollista. (THL 2016c.)

Huostaanotto ja sijaishuolto kulkevat rinnakkain. Huostaanotto voi tapahtua vain silloin, mikäli avo- huollon tukitoimenpiteet eivät enää yksinään riitä tai mikäli huostaanoton ajatellaan olevan parasta lapsen edulle. Huostaanotto on kuitenkin viimeisin keino lastensuojelussa, eikä siihen ryhdytä turhaan. Huostaanotto voi tapahtua silloin, kun ajatellaan sen olevan paras tapa turvata lapsen kasvu ja kehitys. Kuitenkin tämä on äärimmäinen keino, sillä siinä puututaan ihmisten perustuslaissa oleviin oikeuksiin. Ennen huostaanottoa on lapsen ja perheen tilanne tarkistettu monipuolisesti. Tämä on työntekijälle vaikea ja raskas päätös, jossa hän tarvitsee rohkeutta sekä työparin tuen. Huostaanotto ei ole koskaan helppo asia kenenkään kannalta. (THL s.a.b.)

3.2 Sijaisvanhemman tuki

Tuen tarpeella tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan etenkin sijaisvanhempien tuen tarvetta. Tämä aihe käsittää koko sijaisvanhempana toimimisen tuen tarpeen. Monet sijaisvanhempana toimivat henkilöt kohtaavat tilanteita, joissa ulkopuolisen henkilön avustus tulisi tarpeeseen. Se miten ja millä tavalla sijaisvanhempia pystyisi auttamaan heille parhaimmalla tavalla, selviää opinnäytetyön edetessä.

Jotta sijaisvanhempia pystytään tukemaan, pitää perhehoidon rakenteiden olla kunnossa sekä tukijoiden ammattitaitoisia henkilöitä. Tämän lisäksi tuessa tarvitsee huomioida perheiden omat tarpeet, jotta heitä voidaan auttaa juuri heille sopivalla tavalla. Tärkeää onkin, että se toimija, joka valmentaa sijaisvanhemmat olisi mukana myös sijoituksen eri vaiheissa. Perheiden suurimpana tukijana ovat kunnat ja kolmannen sektorin eri järjestöt. Tällaisia järjestöjä ovat esimerkiksi Pelastakaa Lapset, Pesäpuu ry, Perhehoitoliitto ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto sekä Ensi- ja turvakotien liitto. (Ketola 2008, 46–48.)

Sijaisvanhemmat saavat nyt jo tukea erilaisilta yhdistyksiltä. Useimmat tällaiset yhdistykset toimivat ostopalveluina kunnille. Yksi tällainen palveluntarjoaja on Pelastakaa Lapset, joka tarjoaa erilaista toimintaa sijaisperheiden tueksi. Pelastakaa Lapset tarjoaa muun muassa koulutettuja mentoreita sijaisvanhempien tueksi. Tällaiset mentorit ovat myös sijaisvanhempia, joilla on kokemusta sijaisvanhempana toimimisesta useammalta vuodelta. Mentorit ovat käyneet Pelastakaa Lapset yhdistyksen järjestämän koulutuksen, jotta voivat toimia uusien sijaisvanhempien tukena. Muita tuki vaihtoehtoja on muun muassa sijaisvanhemman kasvatus - ja hoitotehtävän ohjaaminen ja puhelinpäivystys. (Pelastakaa lapset s.a.)

Sijaisvanhempien kokemat haasteet arjessa korostuvat etenkin uuden sijoituksen myötä. Tällöin arjessa tulee vastaan ongelmia, joita ovat muun muassa vuorovaikutustilanteet sekä erilaiset muut ongelmat perheen jokapäiväisessä arjessa. Näihin pulmiin sijaisvanhemmat toivoisivat tukea ja yksi

mahdollinen tukimuoto onkin päiväkotit. Päiväkodissa työntekijät ovat koulutettu antamaan tukea myös perheelle ja huomioimaan lapsi omana itsenään. Kuitenkin lapsen käyttäytymishäiriöiden korostuminen päiväkotiympäristössä voi rasittaa sijaisvanhempia, mikäli he saavat siitä palautetta jatkuvasti. Perheille sekä muille lapsen kanssa työskenteleville tarjottava pedagoginen tuki sekä lapsen käyttöhäiriöiden sekä muiden ongelmien ymmärtäminen, voivat edesauttaa perheiden tukemisen onnistumista. (Kalland 2005, 223–224.)

4 SIIAISVANHEMMAKSI RYHTYMINEN

Sijaisvanhemmaksi ryhtyminen on melkein samanlaista kuin vanhemmaksi tuleminen. Erona näissä on vain se, että sijoitetut lapset vaativat enemmän huomiota taustojensa vuoksi sekä vastaamista lapsen erityistarpeisiin ja paneutumista lapsen kehitykseen korjaamalla aikaisempia kokemuksia. Sijaisvanhempia koskevat myös vaitiolovelvollisuus, sekä salassapito lapsen asioista. Sijaisvanhempain aikuisen on myös kyettävä kasvamaan ihmisenä ja vanhempain, jotta pystyy myös myöntämään sen, jos ei osaa ratkaista joitain asioita yksin. Tällöin voi pyytää apua esimerkiksi perheen omalta sosiaalityöntekijältä. (Ahto ja Mikkola 1999, 24.)

Sijaisvanhemmaksi voi ryhtyä niin avo- tai avioliitossa oleva kuin myös yksin asuva henkilö. Sijaisvanhemmaksi haluavilla voi olla jo ennestään omia biologisia lapsia tai he voivat olla lapsettomia, tärkeintä on kuitenkin se, että parisuhteessa olevat haluavat kummatkin ryhtyä sijaisvanhemmaksi. Sijaisvanhemmiksi haetaan erilaisia perheitä, sillä jokaiselle lapselle katsotaan yksilöidysti hänelle sopivin paikka. Erillisiä ikävaatimuksia ei kuitenkaan sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle ole. Kuitenkin pyritään varmistamaan, että sijaisvanhempain ikänsä puolesta sopisi lapsen biologiseksikin vanhemmaksi. Sijaisvanhempien kodin on oltava riittävä tilava, jotta he pystyvät takaamaan sijoitetulle lapselle rauhan tehdä läksyjä sekä olla omassa rauhassa. Asunnon olosuhteet tarkastetaan kotikäynnin yhteydessä, joka tehdään koulutuksen aikana. Terveystilan arvioinnin tekee lääkäri, sillä sijaisvanhemmilla ei voi olla sairautta, joka vaikuttaisi hänen fyysiseen tai psyykkiseen toimintakykyynsä. Myös tulot tarkastetaan sijaisvanhemmiksi aikovilta henkilöiltä, sillä niiden on oltava riittävät, jotta taataan lapselle perus toimeentulo. Toimeentulotuella elävä perhe ei voi ryhtyä sijaisperheeksi, sillä vanhempien rahahuolet voivat vaikuttaa vanhemmuuteen. (Lahden kaupunki s.a.)

4.1 PRIDE-valmennus

Pride -valmennus on sijais- ja adoptiovanhemmiksi haluaville järjestettävä koulutus. PRIDE eli *Parent's Resources for Information, Development and Education* on ollut toiminnassa jo vuodesta 1994 lähtien. Koulutus antaa tietoa sijaisvanhempain toimimisesta ja koulutuksen aikana vanhemmat voivat vielä perääntyä, mikäli saatujen tietojen perusteella sijaisvanhemmuus ei ole heitä varten. (Kalland 2005, 227.) PRIDE-valmennus on ollut pakollinen jo vuodesta 2012. Ennen valmennusta tehdään kuitenkin kotikäynti perheen kotiin ja tarkistetaan, onko sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle esteitä. Esteet, jotka tarkastetaan, liittyvät muun muassa rikosrekisteriin, terveydentilaan sekä taloudelliseen tilanteeseen. Mikäli tällaisia esteitä ei ole, voivat henkilöt osallistua valmennukseen. (Perhehoitoliitto ry s.a.a.) Esteiden lisäksi valmennuksessa ei ole väliä sijaisvanhemman sukupuolella vaan korostetaan sitä, että sijaisvanhemmaksi aikova on luotettava ja vastuutuntoinen aikuinen ihminen. Sukupuolen lisäksi myöskään suhdetilanne ei ole este sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle. Sijaisvanhempain voi olla heterosuhteessa, asua yksin tai muussa vastaavassa suhteessa ryhtyessään toimimaan sijaisvanhempain. (Koivumäki 2010, 20–21.) PRIDE-valmennus sisältää yhdeksän teemallista ryhmätapaamista sekä yksilöityjä perhetapaamisia. Näiden tapaamisten lisäksi jokainen saa kotiin pohdittavaksi kirjallisia tehtäviä, joissa tulevat sijaisvanhemmat pääsevät pohtimaan muun muassa omaa elämäänsä ja sen vaikutuksia sijaisvanhemmuuteen. Valmennuksesta jää sijaisvanhemmille käteen PRIDE -kirja, jossa on tapaamisten keskeiset asiat sekä lisämateriaalia sijaisvanhemmuuden

tueksi. Kouluttajina toimivat kokeneet sijaisvanhemmat yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa. (Pesäpuu ry s.a.)

PRIDE-valmennuksen aikana vanhemmat miettivät ja vertaavat itseään viiteen sijaisvanhemmuudessa tarvittavaan tietoon ja taitoon. Näitä ovat muun muassa se, että sijaisvanhempi ymmärtää tukea lapsen kehitystä, turvata lapsen suhteet omaan biologiseen sukuunsa sekä toimia lapselle tärkeänä aikuisena. Koulutuksen teemoina taas vastaavasti on muun muassa kiintymyssuhde, pysyvyys ja jatkuvuus lapsen elämässä sekä sijaisvanhemman asema prosessissa. Koulutuksen aikana vanhemmat miettivät omia valmiuksiaan sijaisvanhempina sekä valmiuttaan vastata lapsen tarpeisiin. (Pesäpuu ry s.a.)

Pesäpuu ry antaa selkeät ja täydentävät linjaukset PRIDE-valmennuksesta sekä sijaisvanhempien valmiuksista. Kouluttajia valmennuksessa on monta ja he koostuvat muista sijaisvanhemmista, sosiaalityöntekijöistä sekä tutkijoista, joista jokainen tuo oman työpanoksensa koulutuksen sisältöön. Suuren asiantuntijajoukon lisäksi koulutuksessa sijaisvanhemmat itse vertaavat omaa toimintaansa sijaisvanhemmille määrättyihin viiteen valmiuteen. Valmiuksista ensimmäinen koskee lapsen suoje-
lua ja hoivaa eli ymmärrystä antaa lapselle sellainen kasvu ympäristö, joka edistää lapsen psyykkistä, fyysistä sekä sosiaalista kasvua. Toinen koskee lapsen kehityksen tukemista ja kehityksellisten vii-
veiden huomioonottamista. Tällöin on tärkeää hyväksyä lapsi omana itsenään. Sijaisvanhempien on kehitettävä taitoaan vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sekä olla oikeanlaisessa vuorovaikutuksessa lapsen kanssa hänen kehitystasonsa mukaisesti. Kolmantena valmiutena on tukea lapsen suhteita omiin biologisiin vanhempiinsa sekä sukuunsa. Tällöin sijaisvanhemman tulee hyväksyä lapsen men-
neisyys sekä perhesuhteiden merkitys lapselle. Neljäntenä on sitoutuminen lapseen mahdollisesti hänen koko elämänsä ajaksi. Tämä pysyvyyden merkityksen ymmärtäminen lapsen näkökulmasta sekä ymmärrys siitä, mitä merkitsee sitoutuminen sijaisvanhemmaksi. Viimeisenä eli viidentenä val-
miutena on yhteistyö eri tahojen kanssa. Tässä kohdassa tarkoituksena on ymmärtää omat oikeudet ja velvollisuudet sekä salassapidon merkitys toiminnassa. (Pesäpuu ry 2009, 11–12.)

PRIDE-valmennuksen jälkeen vanhemmat voivat ryhtyä sijaisvanhemmiksi. Kun on löydetty lapsi, jolle kyseinen perhe olisi paras paikka kasvaa ja joka pystyy parhaiten vastaamaan lapsen tarpeisiin, aletaan järjestää sijaisvanhempien ja lapsen ensimmäistä tapaamista. Aluksi sijaisvanhemmat ta-
paavat lasta hänen tutussa ympäristössään, esimerkiksi lastenkodissa, jossa lapsi juuri sillä hetkellä on. Lapsen ja sijaisvanhempien tutustuttua toisiinsa paremmin voi lapsi käydä vierailulla tulevassa sijaiskodissaan, tällöin lapsella on mukana joku hänelle tuttu henkilö, esimerkiksi hänen omahoita-
jansa. Tutustumisvaiheessa voi vielä miettiä niin sijaisvanhemmat kuin myös sosiaalityöntekijät sekä lapsi sitä, onko kyseinen perhe paras vastaamaan lapsen tarpeisiin ja tarjoamaan juuri hänelle oike-
anlaista tukea ja turvaa. Näiden jälkeen sijaisvanhemmille kerrotaan lasta koskevat tiedot, jotka ovat sosiaalityöntekijöillä tiedossa ja jotka voivat auttaa sijaisvanhempia ymmärtämään lasta paremmin. Tapaamisten lopuksi järjestetään sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien tapaaminen, tällä ta-
voin saadaan alkuun yhteistyö, joka kestää koko lapsen sijoituksen ajan. Sijoituksen alkuvaiheissa laaditaan lapselle myös hoitosuunnitelma, josta selviää lapsen tiedot sekä hänen tarpeensa, perhe-

hoidon tavoitteet, lapsen erityinen apu ja tuki sekä yhteydenpito biologisiin vanhempiin. (Ahto ja Mikkola 1999, 14–16.)

4.2 Perhehoitajien toimeksiantosopimus

Ennen perhehoitajan aloittamista tehtävässään tehdään toimeksiantosopimus, tässä sopimuksessa tulee ilmi sekä kunnan että perhehoitajan oikeudet ja vastuut. Sopimus tehdään neuvotellen ja se on sitova. Tämä sopimus tehdään aina sekä pidempiaikaisessa että lyhytaikaisessa sijoituksessa. Tärkeä huomio on, että toimeksiantosopimus ei ole sama asia kuin työsopimus eikä perhehoitaja ole kunnalla töissä. (Perhehoitoliitto ry s.a.e.)

Laissa määritellään toimeksiantosopimuksen osapuoliksi perhehoitaja sekä kunta tai kuntayhtymä. Sopimuksessa tulee olla sovittuna maksettavan palkkion määrä, kustannuskorvauksien määrät sekä arvioitu kesto. Sopimuksessa määritellään myös perhehoitajien vapaat, koulutukset sekä työnohjaukset, joihin perhehoitajat ovat oikeutettuja. Myös irtisanominen on kirjattuna toimeksiantosopimukseen ylös ja sopimusta tarkastellaan sijoituksen aikana aina, mikäli siihen on tarvetta. (Perhehoitolaki 2015, § 10.)

Toimeksiantosopimus voidaan irtisanoa seuraavan kahden kuukauden kuluttua irtisanomispäivästä, ellei sopimuksessa ole muuta sovittu. Mikäli huomataan puutteita lasten hoidossa ja kasvussa, voidaan toimeksiantosopimus huomautuksen jälkeen purkaa välittömästi. Tällöin kuitenkin on annettu huomautus ja määräaika, mihin mennessä puutteet tulee olla korjattuna. (Perhehoitolaki 2015, § 12.)

Toimeksiantosopimukseen voidaan kirjata myös perhehoitajien vapaat, sijaishoitaja sekä tukimahdollisuudet. Vapaista voidaan sopia sopimuksessa lain mukaan seuraavasti siten, että jokaisesta kalenterikuukaudesta, joissa perhehoitaja on toiminut sopimuksen alaisena yhteensä vähintään 14 vuorokautta, saa yhden arkipäivän vapaata. Sijaishoito on mahdollista järjestää perhehoitajien vapaiden ajaksi ja luvalla perhehoitajan kotona. Sijaishoidon ajaksi hoitajalle sovitaan oma toimeksiantosopimus, jossa käy ilmi muun muassa hoidon pituus. Perhehoitajien koulutuksesta vastaa sijoittava kunta ja se on kirjattava ylös toimeksiantosopimukseen. Sopimuksessa tulee olla sovittuna myös perhehoitajalle kuuluvat työnohjaus sekä valmennukset. Myös oma vastuutyöntekijä tulee olla nimettynä sopimuksessa ja perhehoitajalle on annettava riittävä aika tavata vastuutyöntekijäänsä ja saada sitä kautta myös tukea ja neuvoa. (Perhehoitolaki 2015, § 13–15.)

5 KIINTYMYSSUHTEIDEN HAASTEET LAPSEN JA NUOREN KASVUSSA JA KEHITYKSESSÄ

Kiintymyssuhdeteorian kehittäjä on brittiläinen John Bowlby, joka toimi psykiatrina sekä psykoanalyttikkona (Sinkkonen 2004). Joseph Schwartz käsittelee artikkelissaan Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian tunnustamatonta historiaa. Schwartz kirjoittaa, että kiintymyssuhdeteoria on keskeinen, mutta vaikeasti tunnistettava osa psykoanalyysin historiaa. Hän kirjoittaa, että vaarallinen seuraus Bowlbyn työn tunnistamattomuudelle on kiintymyssuhteen ja trauma suhteen eron tietämättömyys. Samalla Schwartz kirjoittaa myös, että ihminen ei hae etupäässä nautintoa vaan ihmissuhdetta ja ihmiset ovat niin kurittomia, että he yksinkertaisesti kieltävät tärkeimpien teoreetikoiden väitteet ja uskovat mihin tahtovat tai mihin heidät on opetettu uskomaan mieluummin kuin olisivat avoimia tapauksille asiakkaittensa eduksi. (Schwartz 2015.)

Kiintymyssuhdeteorian valossa varhaisessa ihmissuhteessa opitut mallit läheisyydestä sekä turvasta ovat kuitenkin pysyviä ja ne ohjaavat lasta tulevaisuudessa erilaisissa kehityshaasteissa. Pysyvyys kuitenkin vaihtelee eri tutkimustulosten mukaan. On kuitenkin todistettu, että varhaislapsuudessa opitut mallit ovat pysyviä suurimmalla osalla lapsista. Turvallinen kiintymyssuhde rakentuu ja säilyy turvallisena, kun perheessä ei ole epävarmuutta esimerkiksi taloudellisesta tilanteesta. Turvallinen kiintymyssuhde muuttuu turvattomaksi silloin, jos lapsi kokee perheessä vanhempien avioeron, läheisen kuoleman tai hän tulee hylätyksi. (Punamäki 2005, 175–176.)

Kiintymyssuhdeteorian perusteella vauvojen biologinen tarve on muodostaa kiintymyssuhteita, joista he saavat turvaa ja lohtua. Kiintymyssuhdemalleja on kolme erilaista, turvallinen, ristiriitainen sekä välttelevä. Turvallinen kiintymyssuhde vahvistuu, kun lapsen vanhemmat reagoivat tämän ääntelyyn ja pyyntöihin. Turvallisesti kiintynyt lapsi luottaa vanhempiinsa ja uskaltaa tutustua ulkomaailmaan, sillä tietää vanhempansa tukevan ja turvaavan häntä. Turvallinen kiintyminen on antanut lapselle mahdollisuuden tutustua leikin avulla ympäröivään maailmaan, lasta on myös autettu ymmärtämään toisia ihmisiä ja heidän tunteitaan. Lapsilla, jotka ovat kiintyneet turvallisesti, on taito pyytää apua toisilta, luoda keskusteluja kavereidensa kanssa sekä lisäksi he kykenevät ratkaisemaan ongelmia ja selviytymään stressistä. Kiintymyssuhde ja tunteiden kehittyminen alkavat jo vauvana ja turvallisessa kiintymyksessä vauva luottaa siihen, että vanhemmat säätelevät tunteita hänen puolestaan. Myöhemmin lapsi alkaa itse säädellä omia tunteitaan, mutta tarvitsee vanhempien tukea, kunnes pystyy myös itse hallitsemaan niitä. (Goldind 2014, 52–53.)

Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa vanhemmat eivät osaa tulkita vauvan tarpeita ja heidän käyttäytymisensä on ennalta arvaamatonta. Vanhemmat eivät myöskään kykene virittäytymään vauvan tunnetilan mukaan. Ristiriitaisesti kiintyneet lapset näyttäytyvät usein huomionhakuksina ja he hakevat huomiota esimerkiksi itkemällä ja ripustautumalla vanhempiinsa. Myös ympäristön houkuttelevuus vähenee ristiriitaisesti kiintyneillä lapsilla, sillä huomion tarve vanhemmilta on isompi kuin ympäröivän maailman kiinnostavuus. Tulevaisuudessa lapsen sosiaaliset taidot ovat heikot ja erilaisissa uusissa ihmissuhteissa lapsi pyrkii pitämään huomion itsessään, mikä johtaa yhteenottoihin. Tämän huomaa ystävyssuhteissa, joissa lapsi pyrkii olemaan omistushaluinen ja huomaamaan herkästi merkkejä, mikäli hänestä ei pidetä. Usein ystävyssuhteissa lapsi etsii itselleen tukijaa, mutta ei halua tukea ystäviään. Tällöin lapsi hakee jotain ystävyssuhteistaan antamatta mitään itse takaisin.

Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi ei ajattele tunteitaan selkeästi, vaan tuo tunteensa ilmi erilaisina tekoina. (Goldind 2014, 56–57.)

Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsi on oppinut, että vanhempi ei reagoi tarpeisiin tai huomioon. Lapsi kokee vanhempansa torjuvina sekä kontrolloivina ja tämän vuoksi lapsi ei näytä tunteitaan ja lopettaa vaatimasta huomiota vanhemmiltaan. Tulevaisuudessa lapsi oppii olemaan itsenäinen sekä muista riippumaton aikuinen. Välttelevästi kiintyneillä lapsilla onnistuvat ystävyyssuhteet, mutta he karttavat läheisyyttä. Tällöin lapset saattavat pilata ystävyyssuhteensa kontrolloimalla muita sekä tuntemalla olevansa epämieluisaa seuraa ystäväpiirissään. Kontrolloimisen ja läheisyyden välttämisen tarve ystävyyssuhteissa jatkuu vielä aikuisenakin, jolloin tunteet koetaan epäluotettavina ja turvautaan mieluummin ajatuksiin ja tietoon. (Goldind 2014, 57–58.)

5.1 Traumat ja niiden oireet kiintymyssuhteissa

Perheen sisäisessä kiintymyssuhteessa koetulla traumalla voi olla vakavat ja kokonaisvaltaiset vaikutukset lapsen kehitykseen, jolloin se vaikuttaa myös lapsen toimintaan (Hughes 2017). Näin ollen kiintymyssuhdevauriot ovat peräisin varhaisesta lapsuudesta, jolloin lapsen tarpeisiin ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota. Lapsi on kokenut varhaislapsuudessaan turvattomuutta ja puutteellisuutta ruokailussa, nukahtamisessa ja heräämisessä. Traumat kiintymyssuhteessa liittyvät usein hoivatilanteiden puuttumiseen tai kauhunkokemuksiin, esimerkiksi läheisyydestä, jossa lapsi on kokenut pahoinpitelyä tai kaltoinkohtelua. Tällaisen kiintymyssuhteen trauman lapsi kokee myös elintärkeän ihmissuhteen katkeamisessa, esimerkiksi huostaanotossa. (Kalland 2005, 204.)

Kiintymyssuhteissa koetut traumat oirehtivat sijoitetuilla lapsilla tunnetuimmin siten, että heillä ei ole lapselle ominaista ujostamista eikä vierastamista. Lapsi kykenee tervehtimään sekä ottamaan kontaktia hänelle täysin vieraisiin ihmisiin. Tällainen käytös lapsella kertoo varhaisesta kiintymyshäiriöstä, sillä lapsen pitäisi turvautua omiin vanhempiinsa ensisijaisesti ja kokea vieraan ihmisen läsnäolo turvatomaksi. Sijoitetulla lapsella muita oireita kiintymyssuhteessa koetusta traumasta on katsekontaktin sekä sylissä istumisen välttäminen. Lapsi voi haluta istumaan syliin ja heti pois siitä, lapsi voi myös sylissä istuessaan tuntua jännittyneeltä ja passiiviselta. Lapsi voi oireilla myös kehonkiielellä, mikäli hän ei ole saanut vastakaikua liikkumiseen varhaisessa lapsuudessa: lapsi saattaa esimerkiksi heijata itseään toistuvien liikkein. Itku on oire myös, sillä lohduton itku, jota on vaikea saada loppumaan, kertoo sekin kiintymyssuhteessa koetuista traumaista. (Kalland 2005, 204–206.)

Traumoista johtuvia oireita kiintymyssuhteissa voidaan kutsua myös kiintymyssuhdehäiriöiksi. Osa lapsen kehityshäiriöistä johtuu kiintymyssuhdehäiriöiden syntymisestä. Kiintymyssuhdehäiriöinen lapsi ei hakeudu hoitajansa seuraan ja poistuu vuorovaikutustilanteista tai saattaa kääntää esimerkiksi selkensä keskustelukumppaniensa kohtaan. Lapsi voi oirehtia myös vahingoittamalla itseään tai olla tottelematta huoltajaansa. (Tamminen 2005, 245.)

Kiintymyssuhdehäiriön edellytyksenä on varhaisen vuorovaikutuksen poikkeavuus ja se ilmenee sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikeuksina. Reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö ilmenee lapsen ristiriitaisesta reagoinnista sosiaalisiin tilanteisiin sekä tunnehäiriöiden ilmeneminen vuorovaikutussuhteissa lapsen kanssa. Tällaisia tunnehäiriöitä ovat esimerkiksi välinpitämättömyys sekä vetäytymisreaktio.

(Lapsuuden kiintymyssuhdehäiriöt ja ADHD: Käypä hoito -suositus 2017.) Psykologista hoitoa voidaan tarjota niille lapsille, joille se koetaan auttavan lapsuuden traumaan. Tällöin siihen liitetään lähestyminen, joka sisältää kiintymyssuhdeteorian keskeiset ominaisuudet. Tällainen psykologinen hoitomuoto on DDP terapia. (Hughes 2017.)

5.2 DDP vuorovaikutusterapia

DDP eli Dyadic Developmental Psychotherapy on vuorovaikutteista kehityspsykoterapiaa, joka on kehitetty alun perin adoptoitujen sekä sijoitettujen lasten kanssa työskentelyyn. DDP keskittyy perheterapeuttiseen hoitomalliin, jossa perehdytään etenkin kompleksisia traumoja kokeneiden lasten hoitoon. Vuorovaikutusterapian perustana on kiintymyssuhdeteoria ja tätä terapiaa on käytetty muun muassa lastenkodeissa sekä sijaiskodeissa. DDP terapia keskittyessä kiintymyssuhteisiin sekä vuorovaikutukseen, joten sen käyttö toimii erityisen hyvin perheissä, joissa suurimpina ongelmina ovat kiintymyssuhdehäiriöt sekä erilaiset traumat. (Becker-Weidman 2013, 13–14.)

DDP terapian alkaessa terapeutti tapaa huoltajia ensin yksin vakuuttaakseen, että heillä on motivaatio ja mahdollisuus sitoutua lapseen niin, että lapsen kiintymyssuhde turvataan. Tällöin kuvataan terapian prosessi sekä kerrotaan huoltajien keskeinen rooli tunteiden hallinnassa sekä lapsen trauman vaikutuksen vähentämisessä ja autetaan lasta kääntymään huoltajien puoleen hakiessaan turvaa. Tämän jälkeen terapeutti tapaa yhdessä sekä lapsen että huoltajan kanssa, jolloin yllämainitut tavoitteet voivat täytyä. (Hughes 2017.)

DDP vuorovaikutusterapian yhtenä osana käytetään PACE -asennetta. Tämä asenne on keksitty auttamaan vanhempia toimimaan lasten kanssa, joilla on vanhemmuudesta epämiellyttäviä kokemuksia. PACE -asenteeseen kuuluu neljä erilaista pääpiirrettä, leikkisyys, hyväksyntä, uteliaisuus sekä empatia. Leikkisyydessä ihminen kokee omat kokemuksensa keveämmin, eikä kokemusten kokeminen tarvitse olla vakavaa. Leikkisyydessä välitetään tunnetta luottamuksesta. Hyväksyntä puolestaan koskee psykologisuutta ja sen tuomaa turvaa. Tässä ihminen hyväksyy itsensä juuri sellaisena kuin on. Uteliaisuus koskee ymmärrystä itsestä ja sen syvällistämistä entisestään. Tällä tavoin ihminen pystyy hyväksymään itsensä paremmin sekä olemaan empaattisempi ihminen. Empatia on puolestaan uteliaisuuden sekä hyväksynnän yhteistulos. Tällöin kun uteliaisuuden itsensä ymmärtäminen sekä hyväksynnän tuoma turva omasta itsestä auttaa ihmistä kokemaan empatiaa myös muita ihmisiä kohtaan. (Golding 2014, 106.)

PACE -asenne on kehitelty alun perin auttamaan vanhempia toimimaan lasten kanssa, joiden ongelmat koskevat kiintymyssuhteiden häiriöitä. PACE -asenteen pohjalla on vanhempien kyky astua lasten maailmaan ja näin ollen tämä edesauttaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Tärkeää on, että vanhempi kykenee astumaan lapsen tunnetilaan mukaan, jotta lapselle tulee tunne, että häntä kuunnellaan ja hänelle puhutaan. Tärkeä elementti PACE -asenteessa on aktiivinen vuorovaikutus, jonka avulla lapsi tuntee, että häntä huomioidaan ja hänet hyväksytään juuri sellaisena kuin hän on. (Golding 2014, 244–245.)

DDP terapiassa kuten muissakin on erilaisia vaiheita. Ensimmäisenä vaiheena on terapeutin liiton luominen, tämä on tärkeä vaihe, sillä ilman oikeanlaista terapeutista liittoa, ei terapiaa voida jatkaa.

Vaikeinta tällaisen liiton luominen on niille lapsille, jotka eivät ole selvittäneet omia kipukohtiaan elämässään. Tällaisessa tilanteessa terapeutti pyrkii huomioimaan erityisesti liiton luomista, jotta se onnistuisi mahdollisimman hyvin. Seuraavana vaiheena on jo luodun liiton ylläpitäminen. Tämä vaihe jatkuu koko terapiasuhteen ajan ja vaatii terapeutilta valmiuksia käyttää omaa persoonaansa pitämään yllä liittoa. Kolmantena vaiheena terapiassa on tutkiminen. Tutkiminen vaatii hyvin onnistuneita ensimmäistä ja toista vaihetta liitossa. Tässä vaiheessa paneudutaan ja tutkitaan asiakkaan menneisyyttä ja historiaa, jotka vaikuttavat hänen käyttäytymiseensä nykyään. Neljäntenä vaiheena on integraatio eli eheytyminen. Tässä vaiheessa jatketaan edellistä vaihetta syventyen yhä enemmän asiakkaan menneisyyteen. Tavoitteena on, että asiakas alkaa kokea menneisyyttä eri lailla kuin aikaisemmin. Asiakas pääsisi mustavalkoisesta ajatusmaailmasta siihen, että huomaisi erilaisia piirteitä menneisyydestään. Viimeisenä vaiheena on paraneminen, tätä tapahtuu koko terapian aikana ja etenkin neljännessä vaiheessa. Terapian loppuessa käytetään aikaa myös reflektointiin ja uuden elämän alkuun. (Becker-Weidman 2013, 48–62.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa siitä, miten sijaisvanhemmat kokivat saadun ja tarjotun tuen sekä millaista tukea he itse toivoisivat. Tutkimuskysymysten avulla sain muotoiltua kyselyn kysymykset siten, että vastauksista olisi suurempi hyöty tuen kehittämiseen. Sijaisvanhempien vastattua kyselyyn, tulee tietoon se, minkälaista tukea sijaisvanhemmat tarvitsevat. Tämän jälkeen Vantaan kaupungin sijaishuollon on helpompi ryhtyä kehittämään omaa toimintaansa sijaisvanhempien toiveiden mukaisesti. Tällöin myös järjestetty tuki kohtaa paremmin asiakkaat, kun tuki on sellaista, mistä on myös hyötyä asiakkaille itselleen.

Tutkimuskysymyksiä lisäksi tiedustelin kyselyssä vanhempien ikää, perheen paikkakuntaa sekä suhdestatuksesta, erotellusti biologisten sekä sijoitettujen lasten määrää ja heidän ikäänsä. Näiden lisäksi oli tärkeää tietää, kuinka monta vuotta sijoitetut lapset olivat sillä hetkellä perheessä asuneet sekä kuinka monta lasta perheessä asui. Kysymykset olivat pääsääntöisesti suljettuja kysymyksiä, joissa vastausvaihtoehdot olivat valmiina, mutta avoimet kohdat tulivat kysymyksiin vielä lisäksi, jotta vanhemmat saivat vastata haluamallaan tavalla. Tällöin saatiin tietoon juuri heitä kiinnostavat ja auttavat tukimuodot.

Tutkimuskysymyksiä minulla oli työssäni kolme. Halusin saada vastaukset seuraaviin kysymyksiin

1. Sijaisvanhempien kokemat haasteet arjessa
2. Minkä verran sijaisvanhemmat kokevat tarvitsevansa tukea ja apua arjessa
3. Minkälaista tukea sijaisperheet kokevat tarvitsevansa

6.1 Tutkimuksen aloittaminen

Opinnäytetyötä aloittaessa ensimmäisenä tehtävänä oli löytää aihe sekä etsiä toimeksiantaja työlle. Aiheeksi valitsin sijaisvanhempien tuen tarpeen kartoituskyselyn, sillä sellaista ei ole aikaisemmin tehty etenkin Vantaan kaupungille, joka ryhtyi toimeksiantajaksi. Työn tarkoituksena oli tuottaa uutta tietoa siitä, minkälaisia haasteita sijaisvanhemmat kokivat arjessaan sijoitettujen lasten kanssa toimiessa sekä minkälaista tukea he toivoisivat saavansa. Tarkoituksena oli, että kyselyn myötä Vantaan kaupunki voisi parantaa ja kehittää tarjottuja tukimuotoja sijaisvanhemmille. Kyselyn avulla myös vanhemmat saavat äänensä kuuluviin ja pystyvät kertomaan, tarvitsevatko he tukea nykyistä enemmän vai ovatko tyytyväisiä tämänhetkiseen tilanteeseen.

Opinnäytetyön toteutus tapahtui kvantitatiivisena eli määrällisenä tutkimuksena. Toteutustapana toimi webropol-kysely (LIITE 1), joka lähetettiin eteenpäin sähköpostilinkin kautta ja sijaisvanhemmille sen lähetti eteenpäin puolestaan Vantaan kaupungin sijaishuolto. Tutkimuksen osallistujamäärä oli yhteensä 151 sijaisvanhempaa, ja se kattoi kaikki ne perheet, joihin Vantaan kaupunki oli sijoittanut lapsen tai nuoren. Nämä perheet asuvat ympäri Suomea, joten kyselyn lähettäminen sähköpostitse oli helppoa ja vaivatonta kaikille osapuolille.

Perheiden osallistujamäärä valikoitui toimeksiantajan kanssa keskusteltaessa. Osallistujamäärän rajaus tässä tapauksessa ei ollut välttämätöntä, sillä oletuksena oli, etteivät kaikki sijaisvanhemmat

vastaisi kyselyyn. Rajauksen mahdollisuus osoittautui myös haastavaksi, sillä yhdessä perheessä voi olla useita sijoitettuja lapsia ja nuoria, jotka ovat eri-ikäisiä ja asuneet eripituisia aikoja perheessä. Määrä myös pienenisi huomattavasti silloin, mikäli rajausta lähtisi tekemään esimerkiksi koskien vain niitä perheitä, joissa oli tietyn pituisia sijoituksia. Toimeksiantajan kanssa päätöksen tekeminen koskemaan kaikkia perheitä tuntui luontevimmalta tavalta toteuttaa opinnäytetyö.

Opinnäytetyön tekeminen alkoi siten, että täytin Vantaan kaupungille tutkimuslupahakemuksen ja postitin sen hyväksyttäväksi heille. Tutkimuslupahakemukseen tuli liitteeksi työsuunnitelma sekä Webropol-kyselyn ensimmäinen versio, josta kävi ilmi kysymykset. Hyväksytyin tutkimusluvan jälkeen testasin kyselyä yhdellä sijaisvanhempana toimivalla henkilöllä, joka ei kuulunut Vantaan kaupungin piiriin ja oli täten ulkopuolinen henkilö. Ulkopuolisen sijaisvanhemman testauksella ja mielipiteellä kyselystä tuli ilmi mahdolliset korjattavat asiat sekä se, oliko kysely tarpeeksi ymmärrettävä.

6.2 Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä

Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen piirteitä ovat muun muassa objektiivisuus, muuttuja sekä mittari. Objektiivisuudessa on tärkeää, että tutkija on puolueeton tutkimusta tehdessä eikä tule vaikuttamaan tutkimuksen tuloksiin. Muuttuja on puolestaan asia, josta tietoa halutaan. Se voi olla jokin henkilöä koskeva asia, esimerkiksi mielipide tai ikä. Mittari on tapa, jolla tutkimus voidaan suorittaa, määrälliselle tutkimukselle tällaisia mittareita ovat esimerkiksi kyselylomake. (Vilka 2007, 13–14.)

Tutkimuksen onnistumiseen vaaditaan, että saadaan luotettavat vastaukset tutkimuskysymyksiin. Hyvään kvantitatiiviseen tutkimukseen vaaditaan validiteetti eli pätevyys. Tämä tarkoittaa tutkimuksen tekemistä siten, että se vastaa niihin kysymyksiin, joita on tarkoitus selvittää. Validiteetti voidaan määrittellä täten virheen ehkäisemisenä ja puuttumisena. Tutkimuksen validiutta edistävät muun muassa perusjoukon määrittely sekä korkea vastausprosentti. (Heikkilä 2014, 27–28.)

Tutkimuksen perusjoukko on se ryhmä, josta halutaan saada tietoa. Perusjoukko on määriteltävä tarkasti, jotta siitä voidaan valita otos. Otos ei kuitenkaan voi kuvata tarkasti koko perusjoukkoa. (Heikkilä 2014, 32.) Opinnäytetyössä perusjoukkona olivat sijaisvanhemmat, mutta otos oli otettu koskemaan vain Vantaan kaupungin sijaishuoltoon kuuluvia perheitä. Tällöin tutkimus ei ole riittävän laaja kuvaamaan kaikkia sijaisvanhempia, mutta otoksen eli Vantaan kaupungin sijaisvanhempia se pystyy kuvaamaan.

6.3 Tutkimuksen kysely

Tutkimus toteutettiin Webropol-kyselynä. Kyselyä tehdessä tulee kiinnittää huomiota moneen asiaan. Yksi näistä on kyselyn ulkonäkö, koska sen perusteella vastaaja päättää aikooko hän osallistua tutkimukseen. Kyselyn alkuun kannattaa laittaa helpot kysymykset ja sillä tavoin pyrkiä herättämään vastaajan mielenkiinto jatkaa kyselyyn vastaamista. Hyvän tutkimuksen tunnusmerkkejä ovat muun muassa, että kysely on selkeä, vastausohjeet ovat selkeitä ja helposti ymmärrettävissä olevia, kysely on sopivan pituinen sekä kyselyn tulisi saada vastaaja tuntemaan itsensä tärkeäksi. (Heikkilä 2014, 46–47.)

Kyselyn yhtenä vastausvaihtoehtona ovat suljetut kysymykset, jotka antavat vaihtoehdot vastaajan puolesta. Suljetut eli strukturoidut kysymykset ovat mahdollisia silloin, kun vastausvaihtoehdot tiedetään etukäteen. Suljetut vastaukset antavat vastaajalle mahdollisuuden vastata myös arvostelevasti sekä moittivasti kysymyksiin. Suljettujen kysymysvaihtoehdot eivät saa olla liia pitkiä ja jokaiselle vastaajalle tulisi löytyä mieleinen vaihtoehto. Etuja suljettuihin kysymyksiin on muun muassa, että vastaajan on nopea vastata kyselyyn sekä tulosten käsittely helpottuu. Haittoja puolestaan suljetuissa kysymyksissä ovat muun muassa se, että vastaaja ei välttämättä harkitse antamiaan vastauksia, vastausvaihtoehdot sekä niiden järjesty saattaa ohjata vastaajaa vastaamaan tietyllä tavalla sekä joku tärkeäkin vaihtoehto saattaa puuttua kyselystä. (Heikkilä 2014, 48–49.)

Opinnäytetyön kyselyssä käytössä oli suljetut kysymykset, mutta mahdollisuutta saada vastaajan ääni kuuluviin oli joissain kysymyksissä laitettu avoin kohta. Kysymysten vaihtoehdot löytyvät teorian tiedosta sekä toimeksiantajan kanssa käydyistä keskusteluista ja näitä kautta vaihtoehdot luotiin. Suljetut kysymykset kyselyssä mahdollistivat sijaisvanhempien nopeamman täytön sekä kannustivat heitä täyttämään kyselyn.

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys on osa sosiaalialaa ja tärkeä osa sitä. Päätöksen tekemisen ei kuulu perustua pelkästään tietoon vaan myös eettisyyteen. Jokaisella ammattilaisella on vastuu omista eettisistä päätöksistään sekä niistä ratkaisuista, joita hän on itse tehnyt. Eettisiä näkemyksiä sosiaalialalla on muun muassa asiakkaiden tarpeiden priorisointi sekä erilaiset ristiriidat. (Talentia 2017, 25–28.)

Kyselyn saatekirjeellä on jo merkitys eettisyyden kannalta. Saatekirjeessä tulee lukea rehellisesti luotettavuus ja toimia sen mukaisesti kyselyä analysoitaessa. (Vilka 2007, 164.) Opinnäytetyön kyselyn saatekirjeessä luvattiin, että vastaajat voivat vastata anonyymisti kyselyyn. Myös yksilöidyt tiedot eivät tulleet näkyviin, joka määrällisessä tutkimuksessa oli helppo toteuttaa, sillä vastaukset tulevat numeroituun muotoon. Ne kohdat, joihin vastaajat olivat kirjoittaneet itse tulevat osittain näkymään tuloksien analysoinneissa, mutta mitään henkilötietoja ei tullut näkyviin silloinkaan. Tällöin kohdan kirjoituksen voi tunnistaa vain sen kirjoittaja, mutta muut eivät pysty yhdistämään kirjoitustaan kirjoittajaan. Jätän ne kohdat julkaisematta, jossa voisi olla jotenkin tunnistettavuutta.

Luotettavuus eli reliabiliteetti on tulosten tarkkuus, tällöin tulokset eivät voi olla sattumanvaraisia. Tuloksia ei saa yleistää pätevyysalueen ulkopuolelle. Tutkijalta vaaditaan tutkimuksen aikana erityistä tarkkaavuutta sekä kriittisyyttä, sillä virheitä on mahdollista tapahtua koko prosessin aikana esimerkiksi tietoja kerätessä tai tuloksia tulkitessa. Luotettavuuteen kuuluu myös osallistujien kadon ymmärtäminen ja mahdollinen ennaltaehkäisy. Kato on niiden määrä, jotka eivät kyselyyn omasta halustaan vastaa. (Heikkilä 2014, 28.)

Tutkimuksen luotettavuus koskee vain niitä perheitä, joihin Vantaan kaupunki oli sijoittanut lapsen tai nuoren. Yleistystä ei voi tehdä koskemaan muita kaupunkeja, sillä tulokset eivät ole silloin enää tarpeeksi luotettavia käyttöönotettavaksi. Virheiden minimoimiseksi esitettiin kyselylomakkeen ymmärrettävyyden sijaisvanhempina toimivalta henkilöltä, joka ei muuten kyselyyn osallistu ja oli täten ulkopuolinen ja puolueeton kyselyä tehdessä. Hänen tuloksiaan ei tule mukaan itse kyselyn vas-

tauksiin vaan ne jäivät ulkopuolelle lopullisesta kyselystä. Kyselyn luotettavuutta vahvistaa myös tavatessani Vantaan kaupungin verkostokoordinaattorin, jonka kanssa kävimme kyselyä läpi ja sain ohjeita parantaa kyselyä.

Opinnäytetyön tutkimuksessa kato oli suurta. Kyselyitä lähetettiin yhteensä 151 ja vastauksia tuli 39 kappaletta. Kyselyn katoa yritettiin välttää siten, että kysely oli ensin kaksi viikkoa vastaajilla, jonka jälkeen laitettiin muistutusviesti ja annettiin olla jälleen kaksi viikkoa. Kysely oli vastaajilla yhteensä neljä viikkoa. Tänä aikana ja muistutusviestin jälkeen vastauksia tuli yhteensä 39 kappaletta.

Eettisyyden sekä luotettavuuden takaamisen vuoksi täytin ennen kyselyn aloittamista Vantaan kaupungille tutkimuslupahakemuksen. Hyväksytyn hakemuksen jälkeen aloitin vasta kyselyn tekemisen. Salassapidon turvaamiseksi en käyttänyt perheiden yhteystietoja itse, sillä heidän tietonsa ei ole työni kannalta tarpeellista. Kysely lähetettiin eteenpäin perheille Vantaan kaupungin sijaishuollon kautta siten, että laitoin heille sähköpostilla saateviestin kera linkin kyselyyn ja he lähettivät viestini eteenpäin perheille. Näin sain tarvittavat tiedot kyselyn kautta, perheet tavoittivat kyselyn ja kenenkään yksityisyys ei tullut ilmi tarpeettomasti.

Eettisyyttä ja luotettavuutta lisäävät myös se, että en käytä kyselyn vastauksia muuhun kuin opinnäytetyön tekemiseen sekä tiedonantona toimeksiantajalleni. Opinnäytetyön analysoinneissa ei tule näkymään mitään tietoja, joista voisi tunnistaa henkilön. Valitsen myös suoraan otetut lainaukset siten, että niistä ei pysty tunnistamaan vastaajaa. Kysely on myös toteutettu siten, että siitä on toimeksiantajalle hyötyä ja, jonka kautta he pystyvät mahdollisesti parantamaan annettavaa tukea.

6.5 Kyselyn analysointi

Tutkimuksen pääpiirteinä pidetään analyysia, tulkintaa sekä johtopäätöksiä. Näihin tulisi tähdätä jo tutkimusta tehdessä. Analysoidessa kyselyä selviävät vastaukset niihin ongelmiin, joita haluttiin selvittää. Välillä voi selvittää vasta analyysivaiheessa, miten tutkimus olisi pitänyt tehdä. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 221.)

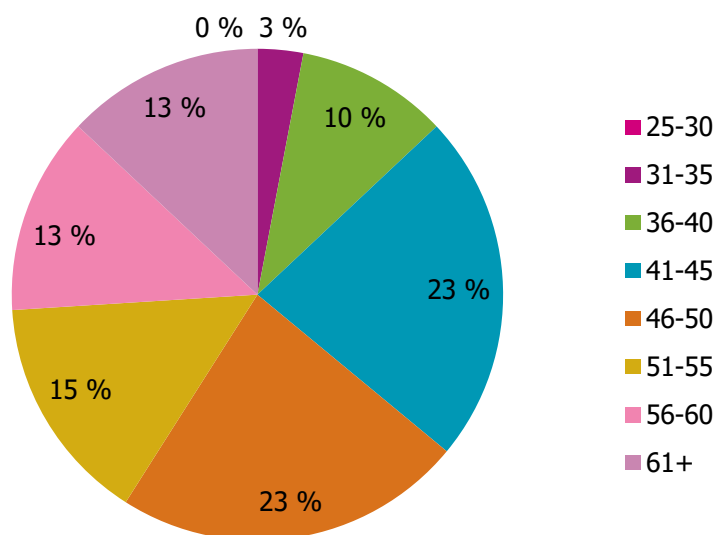
Kvantitatiivisessa tutkimuksessa ensin täytyy saada kerättyä koko aineisto ennen kuin voi ryhtyä analysoimaan sitä. (Vilka 2007, 106.) Kun aineistoa lähdetään analysoimaan, ensimmäisenä täytyy tarkistaa saadut tiedot ja puuttuuko sieltä oleellisia tietoja. Toisena täydennetään tietoja, tällöin kyselyä voidaan täydentää erilaisin menetelmin tai lähettämällä kyselystä muistutusta vastaajille. Kolmantena järjestetään aineisto siihen kuntoon, että sen pystyy tallentamaan sekä analysoimaan. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 221–222.)

Määrällisen tutkimuksen avainsanoja ovat tunnusluku, ristiintaulukointi sekä korrelaatiokerroin. Tunnuslukuihin sisältyy muun muassa sijaintiluvut, keskiluvut sekä hajontaluvut. Ristiintaulukointi on kahden muuttujan välinen riippuvuus. Korrelaatiokerroin puolestaan ilmaisee muuttujan vaikutusta toisiinsa. Analysoinneissa käytetään taulukoita, kuvioita sekä tunnuslukuja, näiden lisäksi käytetään myös tekstiä. Taulukot soveltuvat silloin kun halutaan kertoa paljon tietoa yksityiskohtaisesti. Kuvio puolestaan soveltuu käyttöön silloin kun tahdotaan antaa nopeasti luettavaa tai yleiskuvallista tietoa lukijalle. (Vilka 2007, 118, 135.)

Kaikille kyselyyn osallistuneille lähti Webropol linkki, joten kaikki vastaukset tulivat suoraan sähköiseen muotoon, josta ne siirrettiin analysoitavaksi Excel-tilukkolaskentaohjelmaan. Sähköisessä kyselyssä pystyi itse valitsemaan ennen sen lähtemistä eteenpäin, mitkä kysymyksistä ovat pakollisia. Näin ollen ei tarvitse käydä erikseen läpi vastaamattomia kyselyitä. Kysely oli neljä viikkoa yhteensä vastattavana, jonka jälkeen suljin kyselyn. Tämän jälkeen pystyin aloittamaan analysoimaan vastauksia.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimus lähetettiin yhteensä 151 henkilölle ja vastauksia tuli yhteensä 39 kappaletta. Vastausprosentti oli 26 prosenttia kaikista vastanneista. Kyselyyn vastasi sekä miehiä että naisia, jotka olivat eri-ikäisiä. Vastanneista osa asui myös eri paikkakunnalla kuin Uudellamaalla, jossa Vantaa sijaitsee.

Kuvio 1. Vastaajien ikäjakauma (N=39)

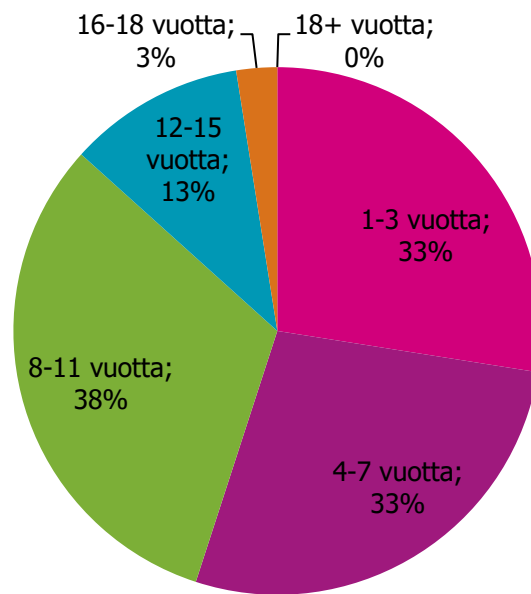
Ensimmäiset kysymykset kartoittivat vastaajien tietoja sukupuolesta, perhemuodosta, iästä sekä maakunnasta. Suurin osa vastanneista eli 90 % (N=35) oli naisia ja 10 % (N=4) miehiä. Naimisissa vastanneista oli 82 % (N=32), avoliitossa vain 3 % (N=1), eronneita ja sinkkuja oli kumpaakin 8 % (N=3). Suurin osa vastaajista, 69 % (N=27) asui Uudellamaalla, toiseksi eniten vastanneista asui Kanta-Hämeessä 10 % (N=4). Näiden lisäksi vastaajia asui myös Satakunnassa, Keski-Suomessa, Pirkanmaalla sekä Varsinais-Suomessa. Vastaajien ikäjakauma näytti puolestaan, että suurin osa sijaisvanhempina toimivista henkilöistä oli 41–50 vuotiaita. Puolestaan 25–30 vuotiaita ei ollut yhtään ja vain 3 % (N=1) oli 31–35 vuotias. Kuvio 1 todentaa, että enemmistö kyselyyn vastanneista on yli 41-vuotiaita.

7.1 Perheen lapsia koskevat tiedot

Sijaisperheessä voi asua niin vanhempien biologisia lapsia kuin sijoitettuja lapsia; otin kummatkin huomioon kyselyä tehdessä. Tärkeimpänä kyselyssä olivat sijoitetut lapset, mutta koska perheeseen voi kuulua myös biologiset lapset, joten olisi hyvä ottaa huomioon kumpikin osapuoli. Kysymyksissä tuli ilmi, kuinka kauan sijoitetut lapset olivat asuneet perheessä, sekä biologisten että sijoitettujen lasten määrä ja iät.

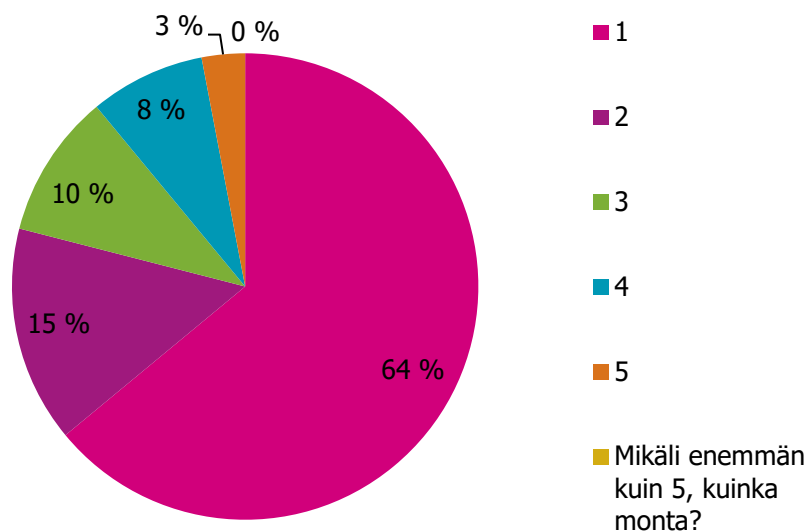
Kysymykseen sijoitettujen lasten perheessä asumisen ajasta on vastannut kaikki 39, mutta vastauksia on tullut yhteensä 47 kappaletta. Tämä tarkoittaa sitä, että joissain perheissä asuu useampi sijoitettu lapsi. Kuvio 2 osoittaa, että suurin osa sijoitetuista lapsista on asunut perheessä 8–11 vuotta, näitä vastauksia tuli yhteensä 38 % (N=15). Toiseksi eniten perheessä on asunut sijoitettu lapsi 1–7

vuotta, joita kumpaakin vastattiin 33 % (N=13). Vähiten vastauksia sai 12–15 vuotiaat 13 % (N=5) ja 16–18 vuotiaat 3 % (N=1).

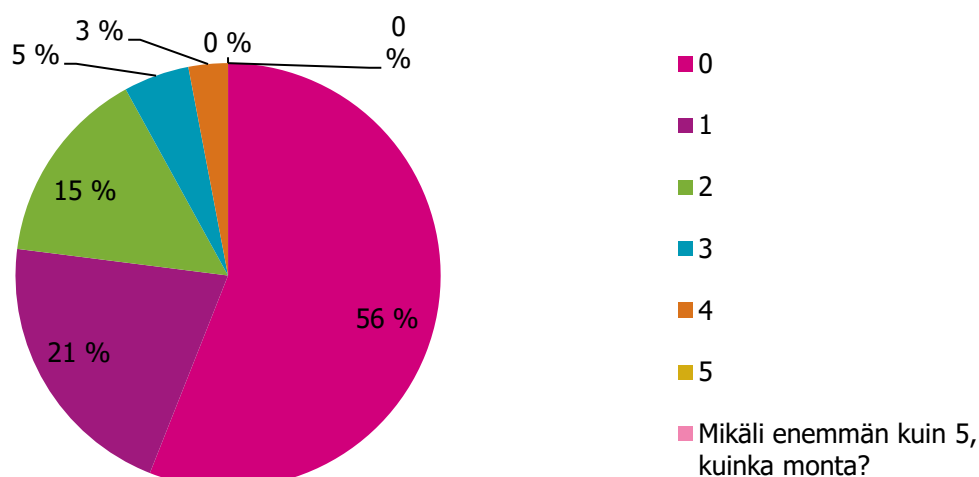
Kuvio 2. Lasten sijoitusajat kyselyyn vastaamiseen mennessä perheessä

Seuraavaksi kysyttiin kuinka monta sijoitettua lasta perheessä asuu kyselyn teon hetkellä. Vastauksia oli tullut 39 kappaletta ja kyselyyn on vastannut 39 henkilöä. Sijaisperheissä asuu kyselyn mukaan eniten vain yksi sijoitettu lapsi 64 % (N=25). Seuraavaksi eniten sijaisperheissä asuu kaksi sijoitettua lasta 15 % (N=6), kolme lasta asuu 10 % (N=4) perheistä ja neljä lasta 8 % (N=3) perheistä. Vähiten perheissä asuu viisi sijoitettua lasta, vain 3 % (N=1) ja viittä lasta enempää ei yhdessäkään kyselyyn vastanneiden perheissä.

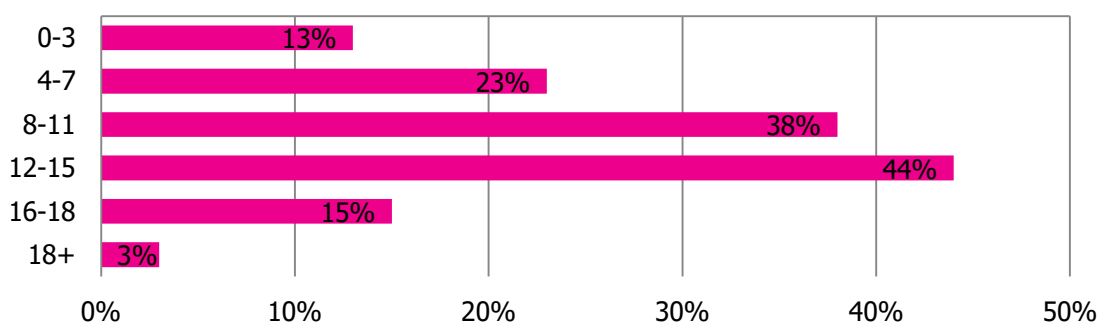
Kuvio 3. Perheessä asuvien sijoitettujen lasten lukumäärä

Tärkeää on tiedostaa sijoitettujen lasten lisäksi myös biologisten lasten lukumäärä perheissä. Tähän kysymykseen vastanneita on myös 39 henkilöä ja vastauksia tullut 39 kappaletta. Kuvio 4 mukaan 56 % (N=22) perheessä ei ole yhtään biologista lasta. Yksi biologinen lapsi löytyy 21 % (N=8) perheestä ja kaksi biologista lasta puolestaan 15 % (N=6) perheestä. 5 % (N=2) perheessä asuu kolme biologista ja 3 % (N=1) perheessä asuu neljä biologista lasta. Viisi tai enemmän biologista lasta ei ole kenenkään vastaajien perheissä.

Kuvio 4. Perheessä asuvien biologisten lasten lukumäärä

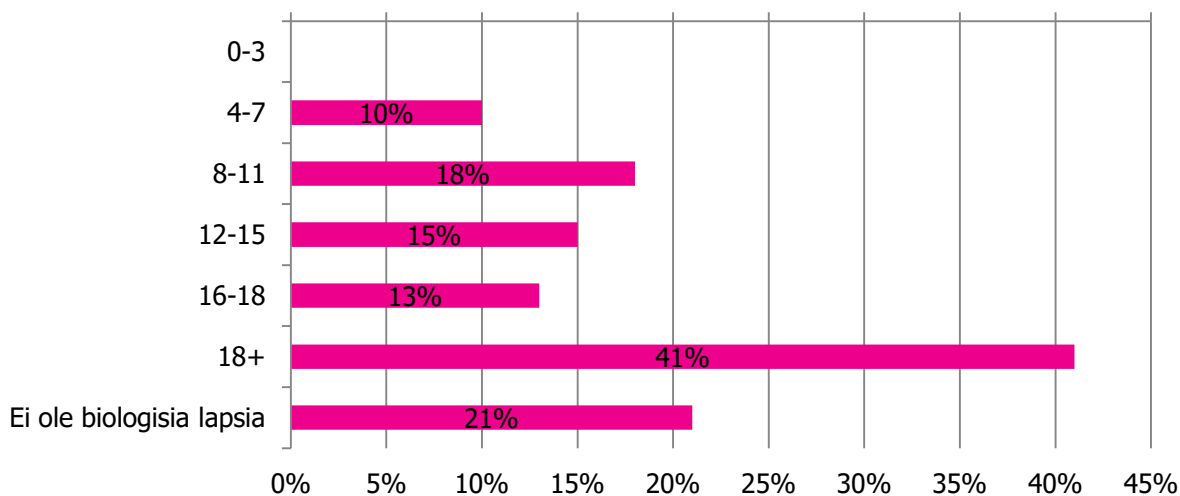
Myös lasten iällä on merkitystä tarvittavaan ja saatavaan tukeen sekä perheen sisäiseen malliin. Sijoitettujen lasten ikään vastasi 39 henkilöä ja vastauksia tuli yhteensä 53 kappaletta. Vastausmäärän kokoon vaikuttaa se, että yllämainitussa vastauksessa (kuvio 3) voi olla useita sijoitettuja lapsia yhdessä perheessä. Kuvio 5 huomaa, että 44 % (N=17) vastaajista on ilmoittanut, että heillä on vähintään yksi 12–15 vuotias. Vastaajista 38 % (N=15) on ilmoittanut, että heillä on vähintään yksi 8–11 vuotias. Puolestaan 23 % (N= 9) vastaajista on ilmoittanut, että heillä asuu vähintään yksi 4–7 vuotias lapsi. Vastaajista 13 % (N=5) on ilmoittanut heillä asuvan vähintään yksi 0–3 vuotias. Vastaajista 15 % (N=6) kertoo heillä asuvan vähintään yksi 16–18 vuotias nuori ja 3 % (=1) vastaajan perheessä asuu vähintään yksi yli 18 vuotias nuori. Näistä tuloksista ei voida päätellä tarkkoja ikäluokkiin jaoteltuja lasten lukumääriä, sillä yksi vastaus voi sisältää monta lasta samasta ikäryhmästä. Tästä saadaan kuitenkin suuntaa antava näkemys lasten ikäjakaumasta.

Kuvio 5 Sijoitettujen lasten iät

Biologisten lasten ikään on vastannut 39 henkilöä ja vastauksia on tullut 46 kappaletta. Isoon kappalemäärään vaikuttaa ylempänä (Kuvio 4) ilmoitetussa, että yhdessä perheessä voi olla useampi biologinen lapsi. Kuvio 6 mukaan, 41 % (N= 16) perheessä asuu vähintään yksi yli 18 vuotias nuori. 13 % (N=5) vastaajan perheessä asuu puolestaan vähintään yksi 16–18 vuotias ja 15 % (N=6) vastaajan perheessä asuu vähintään yksi 12–15 vuotias. vähintään yksi 8–11 vuotias asuu 18 % (N=7) perheessä ja 10 % (N=4) vastaajista ilmoittaa perheessä olevan vähintään yksi 4–7 vuotias. Vastaa-

jista 21 % (N=8) on kertonut, että heillä ei ole biologisia lapsia ja yhdessäkään perheessä ei asu 0–3 vuotiasta biologista lasta.

Kuvio 6 Biologisten lasten iät

Samoin kuin sijoitettujen lasten ikäjakaumasta (kuvio 5) ei näistäkään tuloksista voida päätellä tarkkoja ikäluokkiin jaoteltuja lasten lukumääriä. Yksi vastaus voi sisältää monta lasta samasta ikäryhmästä. Tästä saadaan kuitenkin suuntaa antava näkemys lasten ikäjakaumasta.

7.2 Sijaisvanhempien kokemat haasteet ja tuki

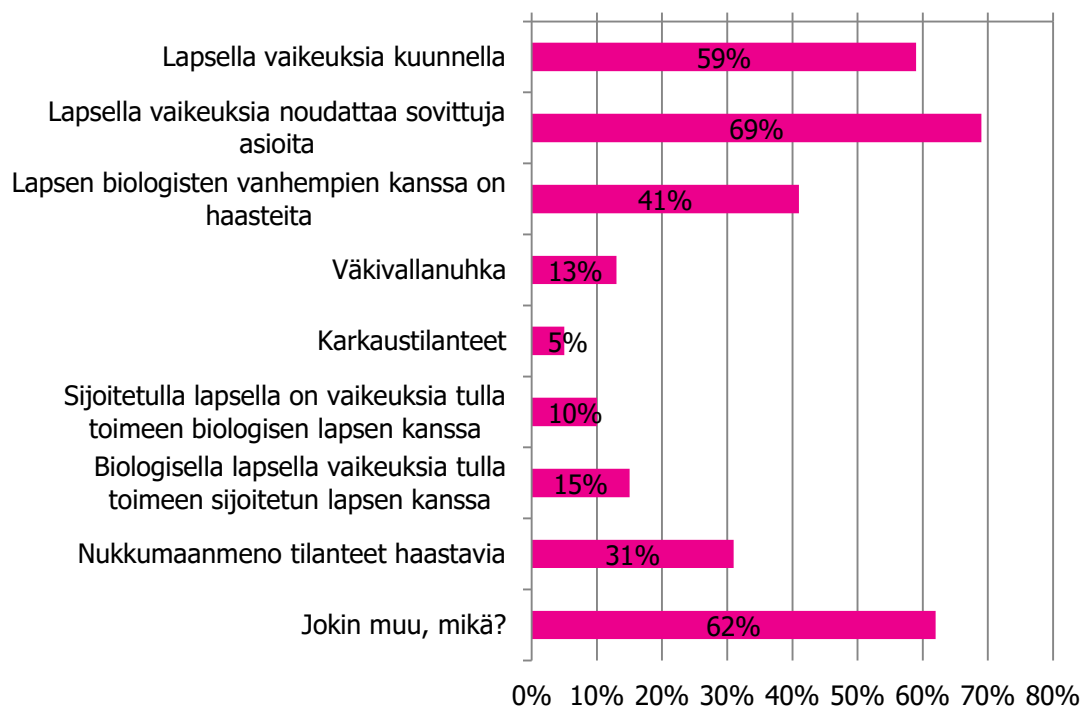
Kysymykseen siitä, millaisia haasteita sijaisvanhemmat ovat arjessaan kohdanneet, on vastannut 39 henkilöä ja vastauksia on tullut yhteensä 119. Eniten vastauksia on tullut suljetuista kysymyksistä siihen, että lapsella on vaikeuksia noudattaa sovittuja asioita, tämän on vastannut yhteensä 69 % (N=27) vastaajista. Toiseksi eniten vastauksia on kerännyt kohta, jossa lapsella on vaikeuksia kuunnella, tähän on vastannut 59 % (N=23). Kolmanneksi eniten vastauksia on kerännyt 41 % (N=16) kohta, jossa lapsen biologisen vanhemman kanssa on haasteita. Neljänneksi eniten, 31 % (N= 12) vastaajista kokee haasteenaan nukkumaanmeno tilanteet. Vastaajista 15 % (N=6) kokee haasteenaan biologisen lapsen toimeentulemisen sijoitetun lapsen kanssa. Päinvastaisessa tilanteessa, jossa sijoitettu lapsi ei tule toimeen biologisen lapsen kanssa kokee haasteenaan 10 % (N=4) vastaajista. Väkivallanuhka on haasteena 13 % (N=5) perheistä ja karkaustilanteet 5 % (N=2) perheistä.

Tässä kysymyksessä oli vaihtoehtona myös avoin kohta, mikäli mieleistä vastausta ei löytynyt suljetujen kysymysten joukosta. Avoimeen kohtaan oli vastannut 62 % (N=24) vastaajista. Vastaajista 23 on vastannut haasteista joita ovat kohdanneet lapsen kanssa ja 1 vastaaja on jättänyt kohdan tyhjäksi. Suurimman osan kyselyyn vastanneista vastaukset kohdistuvat lapsen kehityksellisiin ja psyykkisiin käytöshäiriöihin. Osalla oli haasteita lapsen päihteidenkäytön ja koulunkäynnin kanssa ja osalla puolestaan lapsen käyttäytymisen kanssa.

Lapsen psyykinen vointi ja sosiaaliset taidot aiheuttavat huolta.

Ajoittaiset rajut kiukkupuuskat, lapsella haasteita käsitellä vastoinikäymisiä.

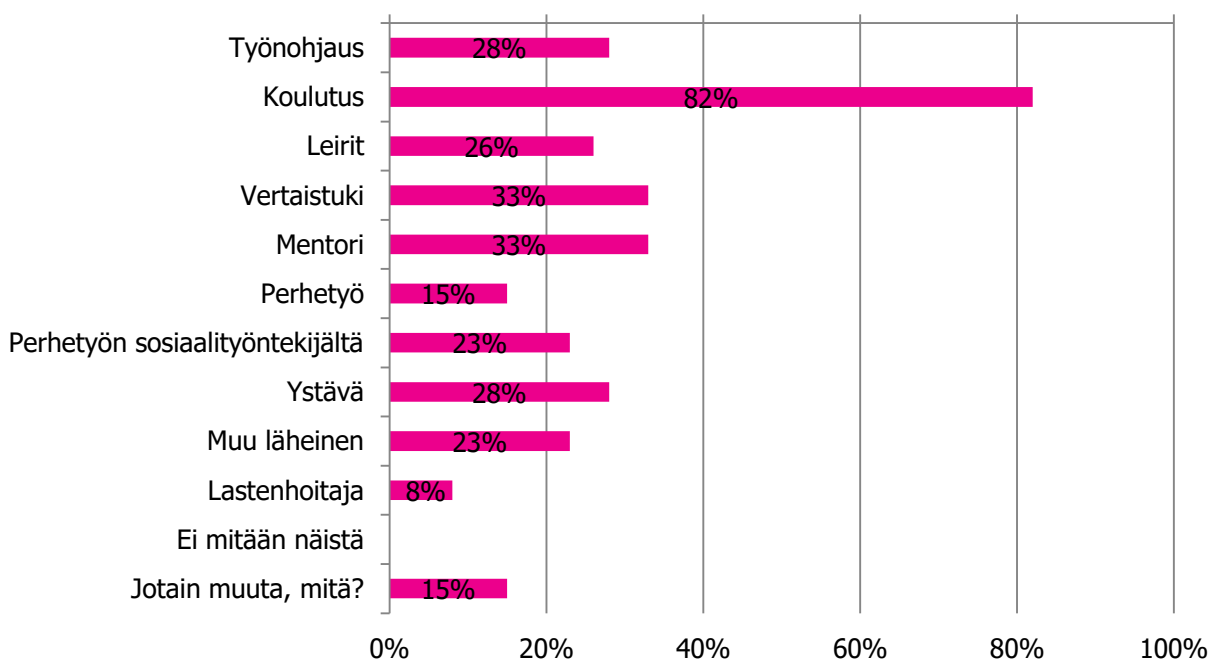
Mustasukkaisuutta lasten välillä eri muodoissaan. Nuoremmalla lapsella uhmaikä isosti käynnissä.

Kuvio 7 Haasteita sijoitettujen lasten kanssa toimiessa

Kysymys sijaisvanhemmille tarjotusta tuesta on kerännyt vastaajilta (N=39) yhteensä 123 vastausta. Kuvio 8 mukaan suurin tuki, jota on tarjottu, on koulutus 82 % (N=32). Seuraavaksi eniten on tarjottu mentoreita sekä vertaistukea 33 % (N=13). Myös työnohjauksen sekä ystävien tukea on tarjottu tueksi 28 % (N=11) vastaajalle. Leirejä on tarjottu 26 % (N=10) vastaajista ja 23 % (N=9) on tarjottu perhetyön sosiaalityöntekijää tai muuta läheistä ihmistä. Perhetyötä on tarjottu 15 % (N=6) vastaajista ja lastenhoitajaa 8 % (N=3) vastaajista. Vastaajista 15 % (N=6) on myös vastannut, että jotain muuta tukea on tarjottu.

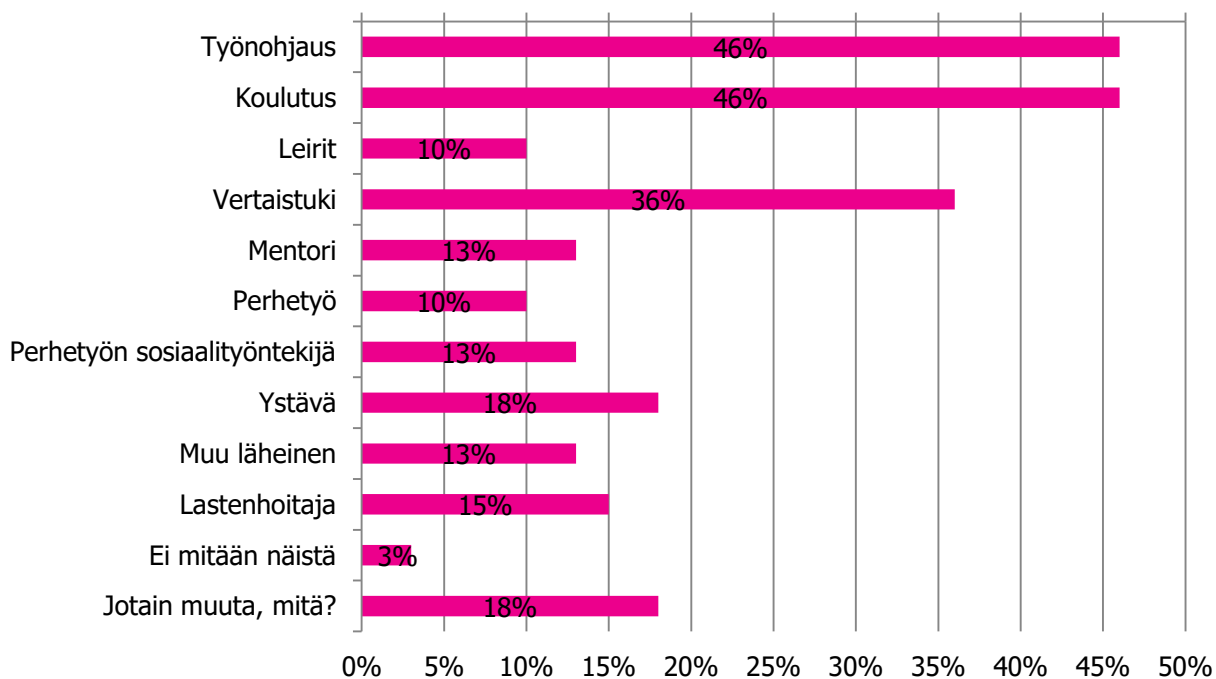
Muusta tarjotusta tuesta on vastauksia tullut, että usealle vastaajalle on tarjottu myös tukiperhettä. Myös erilaisia neuvolan tukimuotoja on tarjottu perheille. Myös lapselle järjestettäviä tukimuotoja on tarjottu, jossa työskennellään työntekijän kanssa ja tarkoitus koskee sijoitettuja lapsia. Myös kritisointia on tullut siitä, että perhetyöntekijä vaihtuu tapaamisten myötä. Tällöin asiakkuussuhdetta ei pääse syntymään samanlailla kuin pysyvän työntekijän kanssa.

Kuvio 8 Tuki, jota sijaisvanhemmille on tarjottu

Seuraava kysymys koskee sitä, minkälaisen tuen sijaisvanhemmat kokevat itselleen parhaimmaksi kyselyn hetkellä. Vastaajia on 39 ja vastauksia on tullut 94 kappaletta. Kuvio 9 todentaa, että tärkeimmäksi tueksi vastaajat kokevat työnohjouksen sekä koulutuksen, niihin vastauksia on tullut 46 % (N=18). Seuraavaksi tärkeimpänä 36 % (N=14) vastaajista kokee vertaistuen. Vastaajista 18 % (N=7) kokee ystävän tärkeänä tukena ja 15 % (N=6) haluaisi lastenhoitajan käyttöön tukimuotona. Vastaajista 13 % (N=5) on sitä mieltä, että muun läheisen, perhetyön sosiaalityöntekijän sekä mentorin tuki olisi sopiva heille, kun taas 10 % (N=4) kokisi hyötyvänsä leireistä sekä perhetyöstä. Vastaajista puolestaan 3 % (N=1) ilmoittaa, ettei hyötyisi mistään yllämainituista tukimuodoista.

Jostain muusta tuesta ilmoittaa hyötyvänsä 18 % (N=7). Avoimeen kohtaan on tullut 6 vastausta yhteensä, joten yksi tähän kohtaan vastanneista ei ole kirjoittanut mieleistään tukimuotoa. Avoimeen kohtaan on tullut kirjoituksia siitä, että tukimuotona sopisivat erilaiset terapiat. Muun muassa pitkäkestoista terapiaa on ehdotettu sekä DDP -terapiaa. Myös siivousapu on noussut esille tukimuotona. Tämä ei itsessään auta lasten kanssa toimiessa, mutta helpottaa perheen arkea ja sitä myöten heijastuu vanhempien hyvinvointiin. Myös puolison kanssa kahdenkeskinen aika on koettu tukimuodoksi, jota vastaajat tarvitsivat. Yksi tukimuoto on myös jo edellisessä kohdassa (Kuvio 8) esiin noussut pysyvyys perhetyöntekijän kohdalla, tämä koetaan tueksi, jota vastaajat haluaisivat.

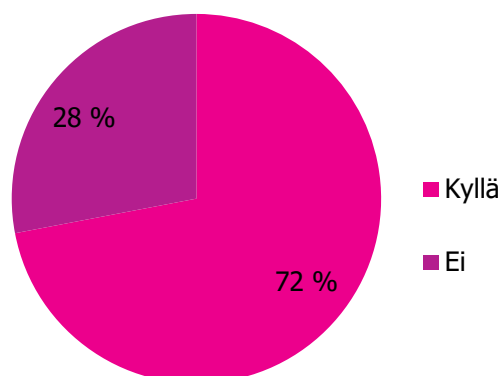

Kuvio 9 Tukimuoto, jonka sijaisvanhemmat kokevat parhaimmaksi

Kuitenkin tuen riittävydestä kysyttäessä vastaajilta (N=39), suurimman osan heidän mielestä tuki on ollut riittävää 67 % (N=26). Puolestaan 33 % (N=13) kokee, että tuki ei ole ollut tarpeeksi riittävää. Tästä päätellen suurinosa on tyytyväisiä saatuun tukeen ja pienempi osa vastaajista kokee tarvitsevänsä enemmän tukea.

7.3 Kysymykset työntekijöistä ja yleisestä mielipiteestä

Kysymykseen siitä, saavatko vastaajat tarvittaessaan sosiaalityöntekijänsä kiinni on vastannut 39 henkilöä. Vastaajista 72 % (N=28) on sitä mieltä, että he saavat aina tarvittaessa yhteyttä sosiaalityöntekijäänsä. Puolestaan 28 % (N=11) on sitä mieltä, että he eivät aina saa tarvittaessa yhteyttä sosiaalityöntekijäänsä.

Kuvio 10 Sijaisvanhempien tyytyväisyys tavoittaa tarvittaessa sosiaalityöntekijänsä

Perheillä voi olla myös sosiaalityöntekijän lisäksi muitakin työntekijöitä, jotka työskentelevät perheen kanssa. Kysymykseen siitä, kuinka hyvin perheet tavoittavat muut työntekijänsä. Tähän kohtaan on tullut vastauksia 35 henkilöltä, sillä kaikilla ei ole muita työntekijöitä kuin sosiaalityöntekijä. 80 % (N=28) on sitä mieltä, että he tavoittavat hyvin muutkin työntekijänsä, kun taas 20 % (N=7) on sitä mieltä, etteivät he tavoita muita työntekijöitään tarvittaessa.

Viimeisenä kysymyksenä oli avoin kohta, joka keräsi yhteensä 18 vastausta. Vastausprosentti tähän avoimeen kohtaan oli siis 46 % (N=39) kaikista kyselyyn vastanneista. Vastauksista tulee ilmi, että vastaajat havaitsevat sosiaalityöntekijöiden ison työmäärän, sillä siitä on huomautettu. Puolestaan taas myös sosiaalityöntekijöiden työpanosta ja tukea on kiitetty ja todettu olevan parhain tuki.

Haastavasti käyttäytyvän lapsen kanssa meillä usein tunne, että olemme yksin.

Lastenhoitoapu olisi ollut tarpeen ihan sijoittajakaupungin palveluna, itse olemme saaneet palkattua MLL:n kautta tuntiapua ja oman sukulaisverkoston kautta lomitusta.

Työssäkäyvinä perhehoitajina kaipaamme siivousapua

Kyselyyn vastaajat ovat huomioineet vahvasti tarvitsevansa tukea lasten kanssa toimimiseen sekä omaan vapaa-aikaansa. Osa vastauksista, joita avoimeen kohtaan on tullut, on jo tullut aikaisemmin esille. Vastaajista 15 % (N=6) henkilöä ovat kokeneet lastenhoitoavun tueksi, jota haluaisivat saada (Kuvio 9). Sama lastenhoitoapu nousee myös avoimessa kohdassa esille jälleen. Vastauksista tulee ilmi sijaisvanhempien kokopäiväinen työ ja ettei vielä teini-ikäistäkään nuorta voi jättää vielä yksin, mikäli häntä tarvitsee tilanteesta riipuen valvoa. Myös muut arjen avut nousevat esille, näitä ovat muun muassa juurikin siivousapu, joka nousi myös esille jo aikaisemmin (taulukko 5).

Työnohjausta mahdoton saada. Mentori vaan työnnetään joka paikkaan

Perhehoitajilla tulisi ehdottomasti olla oma maksuton työterveyshuolto.

Pride-koulutuksessa annetaan ymmärtää, että tukea on saatavilla, mutta meille sijoitettu lapsi on ainakin ollut niin huonossa henkisessä kunnossa eikä tätä ole oikein kunnolla ymmärretty sijaishuollossa.

Työnohjauksesta sekä omasta työterveyshuollosta vastaajat ovat kirjoittaneet avoimeen kohtaan. Työterveydestä on perusteluna toimeksiantosopimus sijoittavan kunnan kanssa. Myös tuen tarpeesta ja sen olemassaolosta on kirjoitettu, vastaajat ovat käyneet hakemassa erilaisia tukimuotoja neuvolasta ja saaneet esimerkiksi avohuollon palveluita, mutta ne on koettu riittämättömiksi haasteellisesti käyttäytyvän lapsen kanssa. Vastauksia tuli myös siitä, että ne sijaisvanhemmat keillä on pitkäaikaisessa sijoituksessa lapsi tai nuori, tarvitsisivat vertaistukea enemmän. Vertaistuesta on kirjoitettu, että pitkäaikaiset perhehoitajat kokevat, ettei kerran vuodessa järjestettävä leiri riitä siihen tarpeeseen, mitä heillä olisi. Perusteluna on käytetty myös sitä, mikäli ei pääse osallistumaan kyseiselle leirille, voi mennä useampi vuosi ennen seuraavaan osallistumista. Kuitenkin on vastauksiin tullut myös hyvin positiivista, jossa kerrottu, että kaikki on mennyt ja toiminut hyvin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda toimeksiantajalle tietoa siitä, miten sijaisvanhemmat kokevat tuen ja millaista tukea he haluaisivat. Tarkoituksena oli saada vastauksia mahdollisimman monelta sijaisvanhemmalta, jotta toimeksiantajana toimiva Vantaan kaupunki voi kehittää palveluitaan ja sitä kautta tarjottavaa tukea. Kyselyn kautta sijaisvanhemmat saivat äänensä kuuluviin ja pystyivät tuomaan oman mielipiteensä ja toiveensa esille anonyymisti.

Tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössä oli kolme ja niihin saatiin vastaukset. Eniten vastauksia keräsi koetut haasteet arjessa. Siitä huomaa, että sijaisvanhempien tuen tarve on aitoa sekä perusteltua. Myös toivottuihin tukimuotoihin tuli vastauksia enemmän kuin vastaajia oli. Tästä huomaa, että sijaisvanhemmilla on toiveita annettavasta tuesta. Tutkimuskysymys siitä, että minkä verran sijaisvanhemmat kokevat tarvitsevansa tukea ja apua arjessaan ei tullut suoraan ilmi kyselystä. Kuitenkin vastauksia analysoitaessa huomasi, että siihen löytyy vastaus etenkin avoimista kohdista.

Sijaisvanhempien haasteet arjessa kohdistuivat sijoitettujen lasten kanssa toimimiseen. Harvalla perheellä, jossa asuu ainoastaan biologisia lapsia, on samankaltaisia haasteita. Vaikka joidenkin vastaajien haasteena olikin sekä sijoitettujen että biologisten lasten yhteinen toimijuus, oli tämän vastauksen prosenttiosuus pieni. Suurimmat haasteet arjessa olivat lapsen vaikeus noudattaa sovittuja asioita sekä kuuntelemisen vaikeus. Nämä haasteet voivat liittyä lapsen kiintymyssuhtehäiriöihin ja sitä kautta vuorovaikutussuhteisiin. Haasteena koettiin myös lapsen biologisten vanhempien kanssa toimiminen. Nämä kolme haastetta nousivat isoimpina ilmi, joten ne olivat isoimmat haasteet, joihin tukeakin mahdollisesti tarvittaisiin nykyistä enemmän.

Toivottuihin tukimuotoihin tuli vastauksia enemmän kuin vastaajia oli. Suurimmat toiveet koskivat työnohjausta sekä koulutusta. Työnohjaus sekä koulutus ovat kummatkin perhehoitolain mukaan vaadittuja tukimuotoja (perhehoitolaki 2015, § 15). Nämä kummatkin ovat toivottuja tukimuotoja, joita on toivottu 46 %:ssa (N=18) vastauksista, kun puolestaan seuraavaksi eniten olevaa vertaistukea on vastattu 36 % (N=14). Näiden kahden ero kertoo sen, että sijaisvanhemmat kokevat työnohjauksen sekä koulutuksen tärkeäksi osaksi toimimistaan sijaisvanhempana. Vähiten tukea koettiin tarvitsevan leireiltä sekä perhetyöltä, jolloin sen koetaan olevan riittämätöntä. Leireistä oli kirjoitettu, että niitä on liian harvoin, joka voi johtaa tilanteeseen, että niitä ei koeta tarvitsevansa yhtä paljon kuin jotain toista tukimuotoa. Leirien ollessa harvakseltaan, eivät kaikki pääse osallistumaan niihin, esimerkiksi sairastapaus voi estää pääsyn ja seuraavaan leiriin voi olla pitkäkin aika. Tällöin sen tuki ei ole niin aktiivista, kuin sijaisvanhemmat toivoisivat.

Tarjotun tuen vastaukset eroavat hieman toivotuista tukimuodoista. Isompana erona on työnohjaus, jonka kokee tarpeelliseksi yhteensä 48 % (N=18), mutta jota on saanut vain 28 % (N=11). Tässä tulee selkeä ero esille saadusta ja toivotusta tuesta. Vertaistuen saatu ja haluttu osuus on puolestaan hyvin samankaltainen eikä siinä ole suurta eroa. Koulutus nousi saadussa tuessa suurimmaksi ja sitä on tarjottu jopa 82 % (N=32) sijaisvanhemmista. Se on suurimpana sekä toiveissa että tarjotussa tukimuodossa. Tästä voidaan päätellä, että sijaisvanhemmat ovat tyytyväisiä koulutuksen mahdollisuuteen ja sen järjestämiseen.

Tuen tarpeen määrästä kyselyn vastauksista tuli ilmi, että sijaisvanhemmat toivoisivat tukea etenkin tavalliseen arkeensa. Kaikki tuki ei koske pelkästään sijoitetulle lapselle tarjottavaa tukea vaan myös koko perhettä koskevaa tukea. Siivousapu nousi monessa eri kysymyksessä esille, tästä päätellen vastaajat toivoisivat tukea viikottain normaalin viikkosiivouksen tai kuukausittaisen isomman siivouksen yhteydessä. Toinen monesti esille noussut asia on lastenhoitoapu, tämä nousi esille muun muassa vapaa-ajan yhteydessä. Osa vastaajista toivoi vapaa-aikaa tai kahdenkeskistä aikaa puolisonsa kanssa, jolloin olisi jotain lastenhoitoa järjestetty. Joillain oli lomittajana toiminut oma lähisukulainen tai itse palkkaama hoitaja. Tärkeää hoitajan palkkaamisessa tai saamisessa on hoitajan ammattitaitoisuus. Hoitajan tulee toimia myös haasteellisesti käyttäytyvän lapsen kanssa erilaisissa tilanteissa ja kyetä ymmärtämään lasta ja hänen käyttäytymistään syvällisemmin.

Tuen tarpeen riittävydestä oli suurin osa sitä mieltä, että sitä on tarpeeksi. Kuitenkin myöhemmin avoimessa kohdassa selvisi, että vaikka pääsääntöisesti tuki onkin riittävää, voisi sitä olla enemmän. Täydennystä tuli kohtaan ja selvisi, että mikäli sijaisvanhempi on toiminut pidempään tehtävässään, on heillä hyvin rajallinen vertaistuki verrattuna juuri aloittaviin sijaisvanhempiin.

Vastauksista tuli yllättävästi esille se, että vaikka suurin osa olikin sitä mieltä, että tuki on riittävää, niin silti parannusehdotuksia tuli esille. Tästä voisi päätellä, että saatu tuki on riittävää ja sijaisvanhemmat ovat tyytyväisiä siihen. Kuitenkin mikäli sijaisvanhemmat voisivat parantaa tukea entisestään, niin heiltä löytyy hyviä ehdotuksia, joita kyselyssä tulee ilmi. Mietinnän kohteena on juurikin tämän asian ristiriitaisuus. Yllättävän paljon tuli kehitysehdotuksia avoimeen kohtaan ja vain muutama positiivinen kehu. Ulkopuolisena tuloksia tarkastellessa huomio kiinnittyy ristiriitaisuuteen kysymysten tuen riittävydestä sekä avoimen kohdan vastauksista.

Saadusta ja tarjotusta tuesta eri näkemyksiä voi olla myös eri maakunnissa asuvilla henkilöillä. Niillä ketkä asuvat Uudellamaalla on todennäköisesti helpommin saatavissa tiettyjä palveluita kuin muualla Suomessa asuvilla. Vastaavasti myös muualla asuvilla voi olla erilaiset mahdollisuudet saada tukia, jolloin he voivat olla tyytyväisiä siihen.

Kyselyn vastauksista tuli myös ilmi, että osalla perheistä on useampia lapsia. Suurimmalla osalla perheistä ei ole yhtään biologista lasta, mutta joissain perheissä 3–4 lasta. Sijoitettuja lapsia suurimmassa osassa perheitä oli yksi, mutta osassa jopa 4-5. Tämä itsessään voi vaikuttaa tuen tarpeeseen ja sen kokemukseen. Tutkimus ei kerro onko samassa perheessä neljä biologista ja viisi sijoitettua vai vaan useampia sijoitettuja lapsia ja nuoria. Kuitenkin tuloksista voi päätellä, että 56 %:ssa (N=22) perheistä asuu vain yksi tai useampi sijoitettu lapsi. Tämäkään ei kerro kuitenkaan tarkasti sitä, miten perhe kokee tuen tarpeensa.

Lasten iät kertovat myös tuen tarpeesta perheissä. Alle kolmivuotiaan sijoitetun lapsen sijaisvanhempia tutkimuksen mukaan oli 13 % (N=5), tällöin annettavat tukimuodot eroavat isomman lapsen tai nuoren tuesta. Perheelle annettava tuki voi kuitenkin olla samanlaista, esimerkiksi moneen kertaan esille tuotu siivous- ja lastenhoitoapu koskee myös pienten lasten perheitä yhtä lailla kuin isompien.

Sijaisvanhemmat arvioivat myös saavansa aina tarvittaessa yhteyden sosiaalityöntekijänsä hyvin. Vain osa oli sitä mieltä, että tässä olisi parannettavaa. Avoimeen kohtaan tuli kirjoituksia siitä, että kuinka sosiaalityöntekijöillä on kiire ja isot työtaakat. Tämä osaltaan vaikuttaa sosiaalityöntekijän vastaamisen mahdollisuuteen, vaikka vastaaminen ja yhteydenpito sijaisperheen kanssa ovat tärkeä osa etenkin sijaisperheen elämää. Myös muut työntekijät on arvioitu saatavan hyvin kiinni. Tuloksista huomaa, että muut työntekijät saadaan tarvittaessa jopa paremmin kiinni kuin sosiaalityöntekijä. Muut perheen parissa työskentelevät voivat olla helpommin tavoitettavissa, sillä niihin kuuluu useat eri henkilöt, kun taas sosiaalityöntekijöitä on yksi. Muita työntekijöitä voivat olla sosiaaliohjaaja tai perhetyöntekijä. Kuitenkin avoimiin kohtiin on tullut vastauksia siitä, kuinka paras tuki on oma sosiaalityöntekijä.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa toimeksiantajalle tuen kehittämiseen ideoita ja etenkin tuoda sijaisvanhempien omaa ääntä kuuluviin heitä koskevassa asiassa. Samalla tarkoitetaan tuottamaan tietoa siitä, miten sijaisvanhemmat kokevat saavansa tukea ja kuinka heille sitä on tarjottu. Vantaan kaupungille ei ole aikaisemmin tehty näin laajaa tuen tarpeen kyselyä koskien kaikkia sijaisvanhempia. Tästä syystä opinnäytetyön kyselyn vastauksista tulee olemaan apua mahdollisen tuen kehittämisen kanssa.

Toimeksiantajalle tutkimus antaa tietoa siitä, minkälaista tukea sijaisvanhemmat tahtoisivat arkeensa saada. Tutkimuksen avulla toimeksiantaja pystyy kehittämään tarjottavaa tukimuotoa sijaisvanhemmille sopivammaksi ja asiakaslähtöisemmäksi. Tämän avulla toimeksiantaja huomaa myös, missä on kehitettävää vielä. Toimeksiantaja sekä sijaisvanhemmat voivat nähdä nämä asiat eritavalla, sillä kummatkin katsovat eri näkökulmista asiaa. Tutkimuksen avulla sijaisvanhemmat saavat äänensä kuuluviin ja täten kuilu toimeksiantajan sekä sijaisvanhempien välillä pienenee ja häviää.

Opinnäytetyön kyselyn vastausprosentti jäi lopulta hyvin pieneksi. Jonkin asteista katoa odotin käyväksi, mutta vastausten vähäinen määrä yllätti. Kysely lähetettiin kuitenkin yli sadalle henkilölle ja vastaukset jäivät noin neljäsosaan siitä. Täysin kattavasta tuloksesta ei voida puhua, sillä vastausmäärä jäi pieneksi. Kuitenkin kyselyyn oli vastattu ja osaan kohtaan useampikin vastaus, joten kyselystä tulee ilmi tämänhetkinen sijaisvanhempien tilanne.

Olen kuitenkin tyytyväinen saatuihin vastauksiin ja niiden tuottamaan tietoon tuen tarpeesta. Tiedoista tulee ilmi tämänhetkinen tilanne sen osalta, miten sijaisvanhemmat olivat vastanneet. Uskon, että sijaisvanhemmat ovat vastanneet rehellisesti tutkimukseen, sillä heillä oli mahdollisuus parantaa omaa tuen saamista. Silti voi olla, että joihinkin kohtiin on vaikuttanut mahdollisesti tilanteet, jotka ovat voineet tapahtua hetki ennen kyselyn tekoa. Tällöin kyselyyn saatetaan vastata eritavoin kuin rauhallisessa olotilassa. Esimerkiksi mikäli lapsen kanssa on ollut haasteita edellisenä päivänä vastaus voi olla erilainen kuin normaalissa tilanteessa. Tämä on hyvä tiedostaa tuloksia luettaessa, mutta uskon, että sijaisvanhemmat ovat tarkoittaneet suurimmaksi osaksi vastaamiaan asioita.

Myös miesten ja naisten väliset vastaukset voivat erota toisistaan. Kyselyssä en erotellut mikä vastaus tuli mieheltä ja mikä naiselta. Heidän näkemyksensä ja vastauksensa kyselyyn voi olla erilainen. Myös tilanne, millaisessa hetkessä kysely on tehty voi vaikuttaa tuloksiin. Jos on kiireinen hetki päivästä, voi se vaikuttaa siihen, miten hyvin esimerkiksi avoimiin kohtiin on jaksanut perehtyä ja kirjoittaa. Puolestaan taas rauhallisessa tilanteessa on enemmän aikaa kirjoittaa myös avoimiin kohtiin. Avoimiin kohtiin tuli kuitenkin hyvin vastauksia, jolloin uskon, että suurin osa on tehnyt kyselyn rauhassa ja miettien mitä haluaa tuoda esille.

Muutamia kysymyksiä olisi voinut muokata hieman parempaan muotoon ja näin saada tarkempia vastauksia. Tämän huomasin vasta kyselyä analysoidessa. Muun muassa lasten iät olisi voinut kysyä eritavoin, jolloin selviäisi tarkemmin iät suhteessa perheessä olevaan lapsilukuun, jolloin voitaisiin analysoida sen vaikuttavuutta haasteisiin ja tukiin. Mikäli kyselyä haluaisi tehdä uudestaan ja parantaa hieman tai kartoittaa tarkemmin, voisi erotella myös paikkakunnittain. Nyt tässä kyselyssä tuli

ilmi, että osa vastaajista asui kauempana sijoittavasta kunnasta, joten silläkin voi olla vaikutuksia saatuun ja tarjottuun tukeen. Kartoitusta voisi tehdä myös lasten määrästä ja siitä onko merkitystä, jos lapsia on yksi tai useampi.

Kyselyä voisi myös laajentaa kattamaan isompaa joukkoa Vantaan ulkopuoleltakin. Tai vastaavasti pienentää koskemaan vain tiettyä otosta, esimerkiksi pidempi- tai lyhytaikaisempia sijoituksia. Kyselyn voisi toteuttaa myös hieman eritavalla ja keskittyä vain yhteen asiaan. Tällainen asia voisi olla esimerkiksi haasteet arjessa, jolloin selviäisi laajemmin, minkälaisia haasteita sijaisvanhemmat arjessaan kohtaavat. Tämän avulla pystyttäisiin tekemään jatkotutkimuksia aiheesta esimerkiksi jatkamalla siten kohdistetusti saatuun ja haluttuun tukimuotoon. Mahdollisuuksia kyselyn jatkotutkimukselle olisi olemassa riittävästi.

Opinnäytetyö tuo uusia näkökulmia sosiaalialalle, jo sijaisvanhemmuuden ymmärtäminen ja sen tarkastelu on tärkeää lastensuojelutyössä. Sijaisvanhemmuuden haasteista vaietaan liian usein ja silloin ne jäävät vähäiselle tarkastelulle. Tarkastellessa tehtyä tutkimusta huomaa kuitenkin, että sijaisvanhemmat kaipaavat tukea elämäänsä sijoitettujen lasten kanssa. Asiaa tarkastellessa sosiaalialan näkökulmasta, puheeksiottamisen tärkeys korostuu. Kun sosiaalialan ammattilainen tiedostaa haasteet arjessa, kykenee hän ottamaan asian puheeksi sijaisvanhemman kanssa ja tällöin myös tukemaan häntä asiakaslähtöisesti.

Sijaisvanhempien haasteista ja niihin tarjotusta tuesta voisi keskustella myös esimerkiksi neuvolassa. Tällöin niitä osattaisiin neuvoa, mikäli sijaisvanhempi ei itse tiedä, mihin tukeen hän olisi oikeutettu. Tämä vaatisi kuitenkin myös terveydenhuollon tiedostamisen heidän haasteista ja tukimuodoista. Kuitenkin sijaisvanhemman käydessä sijoitetun lapsen kanssa neuvolassa, olisi se matalan kynnyksen paikka neuvoa ja puhua asiasta. Myös omalle sosiaalityöntekijälle voi soittaa ja kysyä neuvoa ja apua. Kyselystä tuli kuitenkin ilmi, että osa vastaajista ei saa sosiaalityöntekijäänsä tarvittaessa kiinni, tällöin olisi hyvä olla olemassa toinen keino saada ammattilaisen mielipide ja tuki asiaan.

Joissain kaupungeissa on alettu tarjoamaan myös sosiaaliohjaajaa perheen tueksi sosiaalityöntekijän rinnalla. Tällöin sosiaaliohjaajana toimivan on tärkeä tietää haasteita, joita sijaisvanhemmat kohtaavat, jotta hän pystyisi keskustelemaan niistä avoimesti perheen kanssa. Kysely auttaa myös heitä silloin, etenkin Vantaan kaupungilla työskenteleviä sosiaaliohjaajia. Kyselyn merkitys korostuu tällöin perheen kanssa tavatessa ja heidän kanssaan keskustellessaan. Tällöin sosiaaliohjaaja pystyy avaamaan keskustelun haasteista sekä jatkamaan sitä saatuun ja tarjottuun tukeen. Tästä aiheesta voi käydä vuorovaikutuksellista keskustelua sijaisvanhempien kanssa heidän tuen tarpeestaan ja siitä, miten sitä voisi heidän halutessaan kehittää.

Opinnäytetyö laajensi tietoa sijaisvanhemmista sekä lastensuojelusta entisestään. Työ toi uusia näkökulmia lastensuojeluun ja teoriatietoon syventyminen toi uusia asioita ilmi ja opetti paljon lastensuojelusta ja perhehoidosta. Myös lain tietoisuus kasvoi teoriatietoa kirjoittaessa ja sen käyttö työympäristössä vahvistui. Opinnäytetyön tekeminen kasvatti ammatillisesti ja kiinnostus valitsemaani alaa kohtaa kasvoi.

Mikäli työskentelen tulevaisuudessa sosiaaliohjaajana sijaisvanhempien parissa, osaan miettiä sijaisvanhempien elämää kokonaisuutena. Huomioiden perheen haasteet sekä kokonaisuuden tukimuodoissa, joita he ovat saaneet ja joita heille on tarjottu. Kyselyä analysoidessa huomasin, että miehet ovat myös aktiivisesti mukana sijaisvanhempana, joten keskustellessa perheen kanssa on tärkeä ottaa kummankin osapuolen mielipiteet huomioon. Kykenen myös tämän tutkimuksen jälkeen ottamaan paremmin huomioon koko perheen tarpeet ja haasteet. Perheeseen voi kuulua sijaisvanhempien tapauksessa vanhempien lisäksi myös biologisia lapsia sekä sijoitetut lapset. Kaikkien näkökulman huomioonottaminen auttaa kehittämään osaltaan sijaisvanhemmille tarjottavaa tukea. Tarjottava tukimuoto riippuu koetuista haasteista ja niiden vaikutuksista perheeseen.

Teoriatiedon lisäksi opinnäytetyö opetti kyselyn tekemistä sekä sen analysointia. Koko tutkimuksen prosessi alkaen tutkimusluvasta ja päättyen analysointiin kehitti omaa osuutta tutkijana. Aikaisemmin en ole tehnyt näin laajana kyselyä, joten oppimiskokemuksena tämä oli hyvin kehittävä. Kuitenkin kehitettävää on vielä kyselyn tekemisestä sekä sen analysoinnista. Mikäli tekisin tulevaisuudessa uudelleen kvantitatiivisen tutkimuksen, osaisin ottaa huomioon paremmin asioita, jotka vaikuttavat kyselyn onnistumiseen. Koen kuitenkin, että tämä kysely kehitti omaa varmuutta sekä osaamista kyselyn prosessissa.

Paras jatko opinnäytetyölle olisi, että toimeksiantaja saisi tarvittavan tiedon, minkä avulla kehittää tukimuotoja sijaisvanhemmille. Tällöin jokainen saisi haluamansa, sijaisvanhemmat saisivat äänensä kuuluviin sekä kertoa tyytyväisyytensä ja toimeksiantaja sijaisvanhempien mielipiteen siitä, miten kehittää tukimuotojaan. Päätös jatkosta jää toimeksiantajalle, miten he haluavat hyödyntää tutkimuksen tuloksia. Toivon, että tutkimuksesta on paljon hyötyä heille tukimuotojen tarjoamisen ja kehittämisen kanssa.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- AHTO, Anja ja MIKKOLA, Pirjo 1999. Perhehoito lastensuojelussa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- BECKER-WEIDMAN, Arthur 2013. DDP-aapinen. Tampere: PT-Kustannus.
- GOLDING, Kim S 2014. Hoitava kiintymys – terapeutinen vanhemmuus. Tampere: PT-Kustannus.
- HEIKKILÄ, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. uudistettu painos. Helsinki: Edita
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko, SAJAVAARA, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- HUGHES, Daniel 2017. Dyadic Developmental Psychotherapy (DDP): An attachment-focused Family Treatment for Developmental Trauma. Australian & New Zealand Journal of Family Therapy 38, 595–605.
- KALLAND, Mirjam 2005. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: Soveltaminen erityistilanteissa. Julkaisussa: SINKKONEN, Jari ja KALLAND, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 198–233.
- KETOLA, Jari 2008. Lasten ja nuorten perhehoito. Julkaisussa: KETOLA, Jari (toim.) Sijoita perheeseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–60.
- KOIVUMÄKI, Risto 2010. Isyyttä alihankintana Narratiivinen analyysi sijaisinä toimivien miesten identiteetin rakentumisesta. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu
- KUOPPALA, Tuula ja SÄKKINEN, Salla 2017. Lastensuojelu 2016 [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-04-16.] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135628/Tr43_17_LASU.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- KUOPPALA, Tuula ja SÄKKINEN, Salla 2016. Lastensuojelu 2015 [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-04-18.] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131625/Tr20_16.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- LAHDEN KAUPUNKI s.a. Tietopaketti sijaisvanhemmuudesta kiinnostuneille perheille [verkkojulkaisu]. Lahden seudullinen perhehoitoyksikkö. [Viitattu 2017-04-04.] Saatavissa: http://www.oivappk.fi/easydata/customers/oiva/files/25_ajankohtaista/tietopaketti_sijaisvanhemmuudesta.pdf
- LAKI LAPSEN HUOLLOSTA JA TAPAAMISOIKEUDESTA. L 8.4.1983/361. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-04-16.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361#P1>
- LAPSUUDEN KIINTYMYSSUHDEHÄIRIÖT JA ADHD: KÄYPÄ HOITO -SUOSITUS 2017. RAASKA, Hanna ja PIHLAKOSKI, Leena. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. [Viitattu 2018-04-19.] Saatavissa: <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus?id=nix02488>
- LASTENSUOJELULAKI. L 13.4.2007/417. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-04-16.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L3P11>
- LAVIKAINEN, Marjo, PUUSTINEN-KORHONEN, Aila ja RUUSKANEN, Kristiina 2014. Lastensuojelun laatusuositus [verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 2018-04-16.] Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70275/URN_ISBN_978-952-00-3488-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- PELASTAKAA LAPSET s.a. Perhehoidon tuki [verkkojulkaisu]. Pelastakaa Lapset. [Viitattu 2017-04-04.] Saatavissa: <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/perhehoito/perhehoidon-tuki/>
- PERHEHOITOLAKI. L 263/2015. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-04-02.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150263#Pidp1384656>

PERHEHOITOLIITTO RY s.a.a. PRIDE-valmennus [verkkajulkaisu]. Perhehoitoliitto. [Viitattu 2017-03-22.] Saatavissa: https://www.perhehoitoliitto.fi/sijaisvanhemmaksi/sijaisvanhemmuus/miten_sijaisvanhemmaksi_tullaan/pride-valmennus

PERHEHOITOLIITTO RY s.a.b. Sijaisperheitä tarvitaan [verkkajulkaisu]. Perhehoitoliitto ry. [Viitattu 2018-04-18.] Saatavissa: https://www.perhehoitoliitto.fi/sijaisvanhemmaksi/sijaisvanhemmuus/sijaisperheitä_tarvitaan

PERHEHOITOLIITTO RY s.a.c. Lastensuojelun perhehoito [verkkajulkaisu]. Perhehoitoliitto ry. [Viitattu 2017-04-04.] Saatavissa: <https://www.perhehoitoliitto.fi/sijaisvanhemmaksi/sijaisvanhemmuus>

PERHEHOITOLIITTO RY s.a.d. Kuka voi ryhtyä sijaisvanhemmaksi tai perhehoitajaksi? [verkkajulkaisu]. Perhehoitoliitto. [Viitattu 2017-04-04.] Saatavissa: https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/miten_perhehoitajaksi_tullaan

PERHEHOITOLIITTO RY s.a.e. Toimeksiantosopimus [verkkajulkaisu]. Perhehoitoliitto. [Viitattu 2018-03-25.] Saatavissa: <https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/toimeksiantosopimus>

PESÄPUU RY s.a. PRIDE-valmennus sijais- ja adoptiovanhemmuutta harkitseville [verkkajulkaisu]. Pesäpuu ry. [Viitattu 2017-03-22.] Saatavissa: <http://www.pesapuu.fi/piilosivut/sijaisvanhempienvalmennus/pride-valmennus/>

PESÄPUU RY 2009. Sijaishuollon peruspilarit. Osallistujan käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: Kopijyvä.

PUNAMÄKI, Raija-Leena 2005. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Julkaisussa: SINKKONEN, Jari ja KALLAND, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. WSOY, 174–197.

RÄTY, Tapio 2004. Lapsen huostaanotto – perusteet ja oikeusvaikutukset. Julkaisussa: ROOS, J.P (toim.) Huostaanottokirja. Turku: Desing Nurmisaari, 21–32.

SCHWARTZ, Joseph 2015. The Unacknowledged History of John Bowlby's Attachment Theory. British Journal of Psychotherapy 31, 251–266.

SINKKONEN, Jari 2004. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimus löydöksistä käytännön sovelluksiin [verkkajulkaisu]. Terveyskirjasto. [Viitattu 2018-04-18.] Saatavissa: <http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>

SOSIAALIHUOLTOLAKI. L 1301/2014. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-04-17.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Lidp450784704>

STM 2010. Lapsen ja vanhempien oikeusturvaa vahvistetaan nopeuttamalla asioiden käsittelyä lastensuojelussa [Verkkajulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 2018-05-20.] Saatavissa: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/rattsskyddet-for-barnet-och-foraldrarna-forbatttras-genom-att-forsnabba-behandlingen-av-barnskyddsarenden

SUOMEN PERUSTUSLAKI. L 11.6.1999/731. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-04-16.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#a731-1999>

TALENTIA 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet [verkkajulkaisu]. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. [Viitattu 2017-04-05.] Saatavissa: <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

TAMMINEN, Tuula 2005. Poikkeavat kiintymyssuhteet. Julkaisussa: SINKKONEN, Jari ja KALLAND, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. WSOY, 234–249.

THL 2016a. Kiireellinen sijoitus [Verkkajulkaisu]. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2017-05-21]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus>

THL 2016b. Läheissijaisvanhemmuus [Verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-04-17.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/perhehoito/laheissijaisvanhemmuus>

THL 2016c. Mitä on lastensuojelu? [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2017-04-04.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

THL 2017. Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-04-17.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>

THL s.a.a. Muistilista: sijaishuoltopaikan valinta [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-04-18.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltopaikan-valinta/muistilista-sijaishuoltopaikan-valinta>

THL s.a.b. Huostanotto [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2017-04-04.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostanotto>

VALKONEN, Leena 2014. Sijaisvanhemmat. Turku: Winbase Oy

VALKONEN, Leena 2008. Mitä perhehoidosta tiedetään tutkimusten perusteella? Julkaisussa: KETOLA, Jari (toim.) Sijoita perheeseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–120.

VANTAA s.a. Sijaisperheet [verkkojulkaisu]. Vantaan kaupunki. [Viitattu 2018-04-18.] Saatavissa: http://www.vantaa.fi/terveys-ja_sosiaalipalvelut/lapsiperheiden_palvelut/lastensuojelu/sijaisperheet

VILKKA, Hanna 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet [verkkojulkaisu]. Tampereen yliopisto. [Viitattu 2018-04-20.] Saatavissa: http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98723/Tutki-ja-mittaa_2007.pdf?sequence=1

YK:N YLEISOPIMUS LAPSEN OIKEUKSISTA 1989. Unicef. [Viitattu 2018-04-16.] Saatavissa: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

LIITE 1: KYSELY

Sijaisvanhempien tuen tarpeen kartoitus

Opiskelen savonia - ammattikorkeakoulussa sosionomiksi viimeistä vuotta ja opinnäytetyönäni teen tutkimuksen, joka kartoittaa sijaisvanhempien tuen tarvetta.

Kaikki vastaukset käsitellään nimettömästi ja yksilöityjä tietoja ei tule näkyviin. Vastaaminen auttaa opinnäytetyöni lisäksi myös teitä, sillä vastauksienne avulla pystytään parantamaan sijaisvanhemmille annettavaa tukea.

Kiitos vastauksista jo etukäteen!

1. Olen

- Nainen
- Mies

2. Perhemuoto tällä hetkellä

- Naimisissa
- Avoliitossa
- Sinkku
- Eronnut

3. Ikä

- 25-30
- 31-35
- 36-40
- 41-45
- 46-50
- 51-55
- 56-60
- 61+

4. Maakunta, jossa asutte tällä hetkellä?

5. Kuinka monta vuotta sijoitetut lapset ovat asuneet teillä tällä hetkellä?

- 1-3 vuotta
- 4-7 vuotta
- 8-11 vuotta
- 12-15 vuotta

- 16-18 vuotta
- 18+ vuotta

6. Kuinka monta sijoitettua lasta tällä hetkellä perheessänne asuu?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- Mikäli enemmän kuin 5, kuinka monta?

7. Kuinka monta biologista lasta perheessänne asuu tällä hetkellä?

- 0
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- Mikäli enemmän kuin 5, kuinka monta?

8. Sijoitettujen lasten iät tällä hetkellä? (Voit valita useamman kohdan, mikäli lapsia useampia eri ikäisiä)

- 0-3
- 4-7
- 8-11
- 12-15
- 16-18
- 18+

9. Biologisten lasten iät tällä hetkellä? (Voit valita useamman kohdan, mikäli lapsia useampia eri ikäisiä)

- 0-3
- 4-7
- 8-11
- 12-15
- 16-18

- 18+
- Ei ole biologisia lapsia

10. Minkälaisia haasteita olette arjessa kohdanneet sijoitettujen lasten kanssa? (Voit valita useamman kohdan)

- Lapsella vaikeuksia kuunnella
- Lapsella vaikeuksia noudattaa sovittuja asioita
- Lapsen biologisten vanhempien kanssa on haasteita
- Väkivallanuhka
- Karkaustilanteet
- Sijoitetulla lapsella on vaikeuksia tulla toimeen biologisen lapsen kanssa
- Biologisella lapsella vaikeuksia tulla toimeen sijoitetun lapsen kanssa
- Nukkumaanmeno tilanteet haastavia
- Jokin muu, mikä?

11. Minkälaista tukea teille on tarjottu sijaisvanhempina toimiessanne? (Voit valita useamman kohdan)

- Työnohjaus
- Koulutus
- Leirit
- Vertaistuki
- Mentori
- Perhetyö
- Perhetyön sosiaalityöntekijältä
- Ystävä
- Muu läheinen
- Lastenhoitaja
- Ei mitään näistä
- Jotain muuta, mitä?

12. Minkälainen tuki sopisi juuri teille tällä hetkellä? (Voit valita useamman kohdan)

- Työnohjaus
- Koulutus
- Leirit
- Vertaistuki

- Mentori
- Perhetyö
- Perhetyön sosiaalityöntekijä
- Ystävä
- Muu läheinen
- Lastenhoitaja
- Ei mitään näistä
- Jotain muuta, mitä?

13. Onko tuki ollut mielestänne riittävää?

- Kyllä
- Ei

14. Saatteko sosiaalityöntekijänne kiinni aina tarvittaessa?

- Kyllä
- Ei

15. Saatteko tarvittaessa kiinni muita omia työntekijöitä?

- Kyllä
- Ei

16. Lisätietoja voi kirjoittaa tähän kenttään. Sekä, mikäli on jokin muu asia, joka mietityttää tuen saamisen kanssa?

Lähetä